

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

- A „Schéner-jelenség”
Emlékkiállítás Schéner Mihály
(1923–2009) festő-, grafikus
és szobrászművész játékaiból
a B32 Galériában
(*Gopcsa Katalin*) **2**
- Szimbolikus és valóságos kapuk
Szávoszt Katalin keramikus-
művész kiállítása a Museion
No. 1-ben (*Dvorszky Hedvig*).. **7**
- Konstelláció 77•78
Lendvai Péter Gergely
üvegművész és Szántó István
festőművész kiállítása
a soproni Festőteremben
(*Webner Tibor*) **12**
- A Moholy-Nagy Művészeti
Egyetem oktatási rendje
(*Scherer József*) **18**
- Körkép a belsőépítészetről
(*Schinagl Gábor*) **25**

ÉRTÉKÖRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS

- Iparművészeti remekművek
a megújult egri érseki
palotában (*Igaz Rita*) **31**

IN MEMORIAM

- Búcsú Polgár Csaba
(1942–2016) textilművésztől
(*Fábián László*) **38**
- Szakmai és személyes emlékezés
Varga Győző (1929–2015)
grafikusra (*Feledy Balázs*) **40**

KÖNYV

- Ernyey Gyula: Bozzay Dezső (1912–1974) és pályatársai
Ipri művészet és modernizáció Magyarországon
(*Kiss Éva*) **44**

- HÍREK **47**

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

Szentmihályi Dóra: Őserdei madarak
– textilterv (részlet) / **Dóra Szentmihályi: Birds in the Jungle**
– textile design (detail)

EXHIBITIONS—STUDIOS

- The phenomenon Schéner
A selection of toys by painter,
graphic artist and sculptor
Mihály Schéner (1923–2009)
Memorial exhibition
at B32 Gallery, Budapest
(*Katalin Gopcsa*) **2**
- Symbolic and real gates
Exhibition of ceramic artist
Katalin Szávoszt at Museion
No. 1 Gallery, Budapest
(*Hedvig Dvorszky*) **7**
- Constellation 77•78
Joint exhibition of glass artist
Péter Gergely Lendvai and
painter István Szántó at Festő-
terem/Painter's Workshop
exhibition hall, Sopron
(*Tibor Webner*) **12**
- Moholy-Nagy University of Art
and Design—the educational
structure (*József Scherer*) **18**
- A review of interior design
in Hungary
(*Gábor Schinagl*) **25**

SAFEGUARDING VALUES

- Masterpieces of applied arts
on show at the restored Eger
Archbishop's Palace
(*Rita Igaz*) **31**

IN MEMORIAM

- Farewell to textile artist
Csaba Polgár (1942–2016) (*László Fábián*) **38**
- In memory of Győző Varga (1929–2015),
the graphic artist and the person (*Balázs Feledy*) **40**

BOOKS

- Gyula Ernyey: Dezső Bozzay (1912–1974) And His Fellow
Artists. Industrial Design and Modernisation in Hungary
(*Éva Kiss*) **44**

A „Schéner-jelenség”

Emlékkiállítás Schéner Mihály (1923–2009)

festő-, grafikus és szobrászművész játékaiból a B32 Galériában

■ Aki törvénytáblákat alkot, törvénytisztelő és törvénszegő is egy személyben. Aki törvénybe foglalja a rendet, ítéletet mond a kaosz felett. A törvénytáblák, akár a B32 Galériában kiállított csikóhalas, diófából készült is, öntörvényű kultúra örökségét hordozzák.

Schéner Mihály pazarló zsenialitással játékbirodalmat teremtett. Világának formatörvénykönyvét a magyar népi hagyományok szentesítik.

A gyermekekre jellemző lehet, hogy teremtett világukban, a játékban milyen világot építenek fel. (Utalok itt többek között Polcz Alaine ismert Világijáték-tesztjére is.)

De nem csak a gyermek által teremtett világra érvenyes ez. A felnőttre is.

Hát még a művész által teremtett világra!

Milyen a Schéner-féle teremtett világ?

Lehet keresni jellemző fogalmakat, mint törvény és játék, rend és szabadság – játék, amely önként vállalt szabályrendszert is jelent –, de ha nem akarunk szavakba kapaszkodni, elég, ha belépünk a kiállítóterembe, és hagyjuk, hogy elbűvöljön bennünket a gazdagság, a kirobbanóan, lenyűgözően, mindent beborítóan sugárzó életöröm, a csodálatos variabilitású, ihlető élővilág burjánzó bősége a művész prizmáján megsokszorozva.

Schéner sokszor beszélt boldog gyerekkoráról. Vidéken, falun, Medgyesegyházán gyermekeskedett, ahol családja – szegények voltak – megvalósította a „szív és lélek gazdagságát”. *„Amit kaptam élményt gyermekkoromban, itt vannak összegyűjtve”* – mondta nem egy játéktárlatán. Szerepe volt ebben ügyes kezű, fűrő-faragó kovács nagyapjának – és lehet, hogy a hajdanán Békéscsabán működött, Werther Hugó-féle Első Magyar Fa- és Machée Játékszergyár (1904–1910) hírének.

Az 1900-as évek elején fedezte fel a művészet a maga számára a *játékok* világát.

Fotó: Besenzy Richard

Milyen lehetett a Kosztolányi-féle „különös” játék, a „gömbölyű és gyönyörű”, „csodaszép és csodajó, nyitható és csukható, gomb és gömb és gyöngy, gyűrű”?

Ha erről nincs is fogalmunk, az 1900-as évek eleji hazai játékkervezői nekibuzdulásról – némi szakirodalmi tájékozódással – megtudhatunk egyet s mást.

Elméletben Szemere Samu foglalta össze pedagógiai-pszichológiai szempontból a jó játék kritériumait: *„Azok a játékszerek az élvezetesek és hasznosak, melyek*

Schéner Mihály:
Nagy guruló hussár /
Mihály Schéner:
Big Rolling Hussar

1970-es évek,
lakkozott fa (Schéner-
hagyatéka) / 1970s,
veneered wood
(Schéner Bequest)
[117x117x56 cm]

Schéner Mihály:
Kakashuszár /
Mihály Schéner:
Cock Hussar

1970-es évek, festett
fa (Meseház,
Békéscsaba) / 1970s,
painted wood (Tale
House, Békéscsaba)
[38,7x35x7,5 cm]

előmozdítják a gyermek spontán tevékenységét, vagyis azok, amelyek leginkább táplálják leleményét” – tehát az egyszerű, nem részletező játékszer bízta a legtöbbet a gyermek képzeletére.

De említhetjük az Iparművészeti Iskolát végzett Wessely Vilmos munkásságát is, aki egyszerű, fűrészt és esztergályozott fából készített ember- és állatfigurákat – gyakran kosárfonással készített részletekkel kiegészítve –, vagy ló-vár-doboz funkciójú trójai falovat, vagy kerekeken guruló, ládatestű vadrucát. Schénernél is megtaláljuk a kerekeken gördülő állatformát, emberi alakkal kombinálva. A mozgás-mozgatás is megjelenik, a stabil álló formától kezdve a billenthető vagy a ténylegesen mozgó szerkentyűkig,

más megoldásoknál a madzagrángató figuráig. De nem csak a formalelemények variánsai nyűgöznek le bennünket – ezek szóleleményekkel is kiegészülnek.

Olyan gazdag ez a játék-műtárgy sokadalom, mint ha egy nagy elvarázsolt dzsungelbe keveredtünk volna, ahol békésen megférnek egymással a való világ ihlette lények – különböző anyagokból, sokféle méretben – a fantázia teremtette figurákkal. Schéner számára óriási kincsestár volt gyerekkora – de legalább olyan nagy szerepet játszott a fantázia is. *„Én a fantáziát éppúgy az alkotás domináns szférájának tekintem, mint a természetet. A fantázia területe határtalan. Soba nem látott területekre sodor. [...] Az, hogy miként keveredik a tudatosság és az ösztönösség ebben a teremtő, fantáziáló állapotban – előttem titok”* – vallotta egy interjúban.

A kiállítás megmutatja a mester „technikáját” is: játékos, kurzív, egy vonallal készített rajzok, emberi, állati, növényi konfigurációk töltik meg a lapokat, amelyek aztán három dimenzióban, plasztikaként kelnek életre a térben. Organikus biológiai formák, amelyek geometriai formákban-síkokban megjelenve alkotnak sorozatokat. Fa, kerámia, fém, és hajdanán: mézeskalács is szolgált alapanyagul ezekhez a játékokhoz. Örömmel találkoztunk kombinált játék-bútor rekonstrukciókkal (*Elefánt cókmozsláda*) is. Szellemes kiegészítője az „elefánt-programnak” a drapp, 23 x 15 centiméteres csomag, az „elefánt-puzzle”.

A Schéner-oeuvre izgalmas részét jelentik a kéz-kutatások. *„Mi a kéz, a kéz, emberi kezünk, ember-kezünk, ez a teremő csoda, ez a megvalósító ötuji karcsú, vékony, könnyű, nehéz, tömpe, tömör, vaskos, láng-tiszta, kő-tömör, száraz agyag-repedezett, ez a fakéreg-arcú, kősr-keserű, csecsemő-boldog, gyászpettyes, pihés, rózsaboldas [...] a kéz, a kéz, a teremő, temető, átkozó, gyűlölő, fenyegető, a gyilkos, a kegyetlen és tiszta! A Kéz [...]”* Juhasz Ferenc izgalmas szöfolyama Schéner bronzban, agyagban, textilben, fehér papíron sok ezer tollvonással megjelenített kéz-kereséseinek párja. Nagy felfedezés lehetne egy kiállítás is a kézről.

Úgy lehetünk részesei a Schéner-féle nagyszabású szellemi kalandnak, hogy megcsodálhatjuk fantáziáját, amelyet összekapcsolt sokféle anyag értő kézműves-megmunkálásával.

Fotó: Besenzy Richard

Schéner Mihály tudta, hogy minden gyermekben benne van az isteni zsenialitásnak a szikrája – ezért is tartotta kötelességének a gyermekkultúra támogatását, a képességek pallérozását. Azt, hogy kreativitásra szoktassuk a gyermekeket.

Jó példával járt elől. Nem bánt szűkmarkúan az ötleteivel: nemcsak zseniális festő volt, de nagy formátumú egyéniség is.

A sors ajándékának tartom, hogy dolgozhattam vele. 1979-ben az akkor Tihanyi Múzeum néven működő

Fotó: Besenzy Richard

Schéner Mihály:
Görgő Gergő /
Mihály Schéner:
Ronnie Rolling

*1970-es évek, festett
acél (Meseház,
Békéscsaba) / 1970s,
painted steel (Tale
House, Békéscsaba
[120x55x37 cm]*

Schéner Mihály:
Elefánt cókmoszláda /
Mihály Schéner:
Elephant-shaped
container

1970-es évek, pácolt fa
(Schéner-hagyaték) /
1970s, dyed wood
(Schéner Bequest)
[69x82x26,5 cm]

Fotó: Besenzy Richard

dő kiállítóhelyen – mely ma ismét a bencések kolostora – több hónapig nyitvatartó kiállítást rendeztünk.

Máig rejtély, hogyan is sikerült pazar katalógusra és plakátra forrást teremtenünk – a tervezővel, Kemény Zoltánnal együtt a múzeumi gárda jutalomjátéknak tekintette a vele való közös munkát.

Annak idején elmulasztottam feltenni neki azt a

kérdést, amelyet a sziporkázóan sokoldalú, zseniális Jean Cocteau-nak is feltettek: ha tűz ütne ki a műtermében, mit mentene? Mit vinne magával elsősorban?

Gyanítom, hogy ugyanazt felelte volna, mint Cocteau: a tüzet.

GOPCSA KATALIN
művészettörténész

(Schéner Mihály [1923–2009] *Játék, plasztika, rajz című emlékkiállítás*. A békéscsabai Meseház és a Schéner-hagyaték, valamint a Körmendi Galéria anyagából. B32 Galéria és Kultúrtér, Budapest, 2016. február 3–26. Kurátorok: Brunner Attila és Schéner Ildikó, vizuális arculat: Rubik Ágnes)

A kiállításon elhangzott megnyitóbeszéd szerkesztett változata.

**Schéner Mihály: Nagy fémpipike /
Mihály Schéner: Big Metal Chick**

1970-es évek, festett acél (Schéner-hagyaték) / 1970s, painted steel (Schéner Bequest) [159,5x103x103 cm]

Fotó: Besenzy Richard

Fotó: Besenzy Richard

**Schéner Mihály:
Tölgyfa pipike /
Mihály Schéner:
Little Oak Chick**

1970-es évek, pácolt fa
(Meseház, Békéscsaba)
/ 1970s, dyed wood
(Tale House,
Békéscsaba)
[76x59x59 cm]

**Schéner Mihály: Sáska /
Mihály Schéner: Locust**

1970-es évek, hajlított
acéllemez (Meseház,
Békéscsaba) / 1970s,
bent steel plate (Tale
House, Békéscsaba)
[7x24x12 cm]

Fotó: Besenzy Richard

Szimbolikus és valóságos kapuk

Szávoszt Katalin keramikumművész kiállítása a Museion No. 1-ben

Szávoszt Katalin:

Virágplasztika /

Katalin Szávoszt:

Flower Sculpture

[1980] porcelán,

szabad lángban

égetett, magasság:

70 cm / porcelain,

open-fired,

height: 70 cm

Fotó: Wahr János

Szávoszt Katalin:

Váza (részlet) /

Katalin Szávoszt:

Vase (detail)

[1980] porcelán,

szabad lángban

égetett, a teljes

magasság: 80 cm /

porcelain, open-fired,

full height: 80 cm

■ Szávoszt Katalinról, a Magyar Iparművészeti Főiskolán 1968-ban diplomázott porcelántervező művészről több jelentős szerző írt jelentős méltatásokat, amelyek méltó külsejű kiadványokban jelentek meg.

Mindazok, akik művésztársként vagy a kortárs művészettörténet iránti érdeklődésből figyelemmel kísérik pályáját, ismerik szakmai felkészültségét, s így nyilván azt a tényt is, hogy hosszabb ideig vállalta egykori főiskolájában a sok összetevőjű porcelántervezés egyik szakterületének, a díszítésnek és – az Alapozó Képzési Intézet megalakulásától – a síkformá-

lásnak, a tervezési alapismereteknek és a kreatív színtannak oktatását is.

Szávoszt Katalin jó érzéssel tudhatja magáénak, hogy több jeles kortársa próbálta szavakkal megközelíteni műveinek jelenségeit. Például egykori főiskolai-egyetemi tanára, Vámosy Ferenc a következőket írta egyik méltatásában: „Húsz éve kísérem figyelemmel munkáit: valóban, az első geometrikus formákban, a porcelántervezői diplomamunka falburkolat témájában is jelen volt már ez a sajátos érzékenység, amelyet a hetvenes évek

Fotó: Ruska Judit

végén az organikus formákból, szirmokból-levelekből építkező, meghökkentően lírai művek, vázák, edények sora [...] bizonyít. Azokhoz az értékekhez ragaszkodik, amelyekben a dologi formákban is érzékletessé, átélhetővé válik a belső világ költészete, az a »költészet«, amely a felnőttkorra is megőrzött eszményeket jelenti.” (Szávoszt Katalin porcelán faliképei. *Magyar Építőművészet*, 1990/1) És mit mond az író-költő Gyurkovics Tibor a már porcelánleplekkel dolgozó művész munkáiról az 1981-es budapesti, Helikon galériabeli kiállítás megnyitóján? „Vagy tizenöt évvel ezelőtt megismertem egy fiatalasszonyt, akit rögvest madonnának láttam. Küllemében, belső rezdüléseiben olyannak éreztem, mint aki leszállt a kőpárkányokról, a leonardói angyalmosolyokról – és úgy ült be a társaságba.” Gyurkovics egy igazi költői meghatározással megadta azt az alaphangot, amit aztán mások is szívesen tekintettek kiindulópontnak: „»Lélekkő« – így nevezem magamban ezeket a munkákat.” Később is tett jelentős megállapításokat: „Olyan világba visznek, melyben én is éltem gyermekkoromban. És

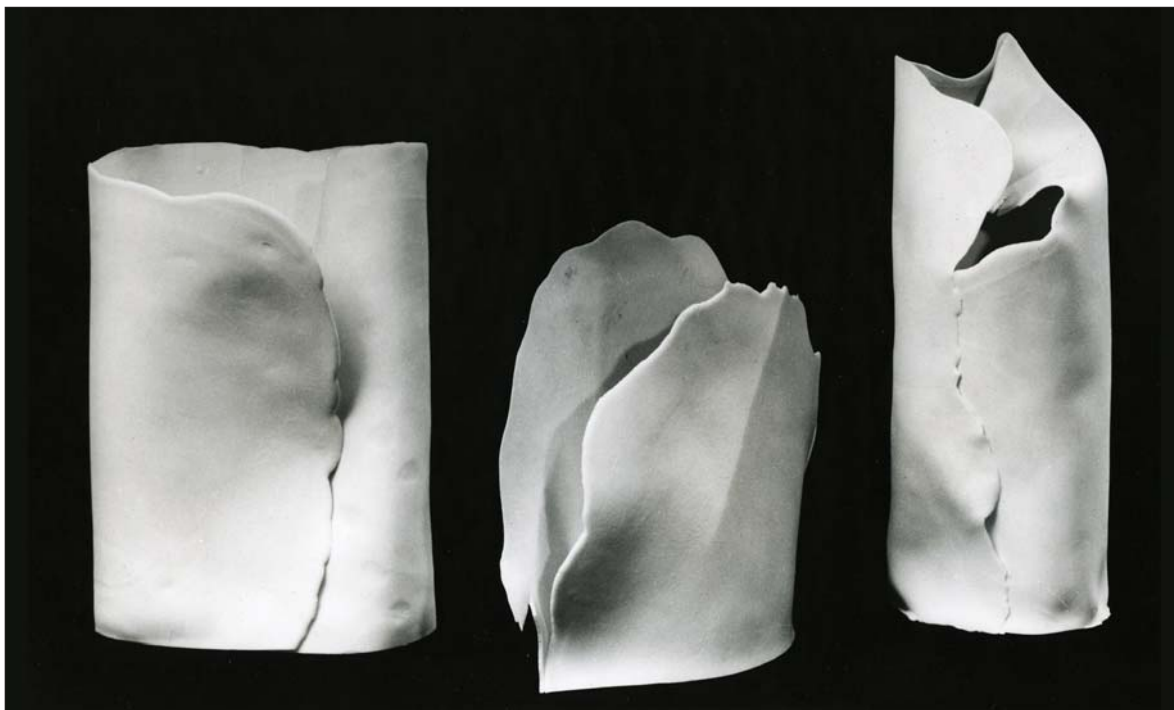
minden felnőtt ott él. Szávoszt Katalin olyan finom kézzel alakítja anyagát, hogy érző tárgyak születnek keze nyomán.” (Angyal szállt át a szobán. Szávoszt Katalin porcelánképei. *Új Idő*, 1990/12)

Mondhatnánk, ez a lelkesedés szólhat a porcelánanyag amúgy is sejtelmes csábításainak, de ne feledjük, Szávoszt Katalin akkor éppen a redők és leplek viselkedését modellezte ebben az anyagban. Amikor 2001-ben, addigi munkásságát legátfogóbban bemutató, szép katalógusában a művészeti terület egyik legismertebb teoretikusa, Wehner Tibor előszót írt, Szávoszt már megalkotta azokat a finoman erotikus, női figurákból formált kompozícióit, amelyekkel – a porcelán- és plasztikai hagyományok folytatójaként is – merész témaújítvóvá vált. Wehner megállapításai közül emelem ki a következőt: „Am a formai eltérésektől függetlenül a munkák gondolatisága, érzelmi tartalma, kisugárzása egységes: a mitológiai témák (Eurüdiké, Niké, Ariadné) interpretációja, a motívumok és megformálásmódok klasszikus szobrászattal való kapcsolódása, az

**Szávoszt Katalin:
Niké (részlet) /
Katalin Szávoszt:
Nike (detail)**

[1992] porcelán, fém-
oxidokkal színezett,
a teljes méret: 30x35
cm (Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
porcelain, metal-oxide
coloured, full size:
30x35 cm (Museum
of Applied Arts,
Budapest)

**Szávoszt Katalin:
Hajtogatás /
Katalin Szávoszt:
Folding**

[1978] porcelán,
magasság: 12 cm,
10 cm, 18 cm /
porcelain, heights:
12 cm, 10 cm, 18 cm

Fotó: Wahr János

álomszerű láttatás, a dekadenciába hajló szépségeszmény azonos jellege, egységesítő jelenléte révén.” (Szávoszt Katalin. Masszi Kiadó, 2001)

Valóban, Szávost Katalin a finom, lebegő, árnyalt

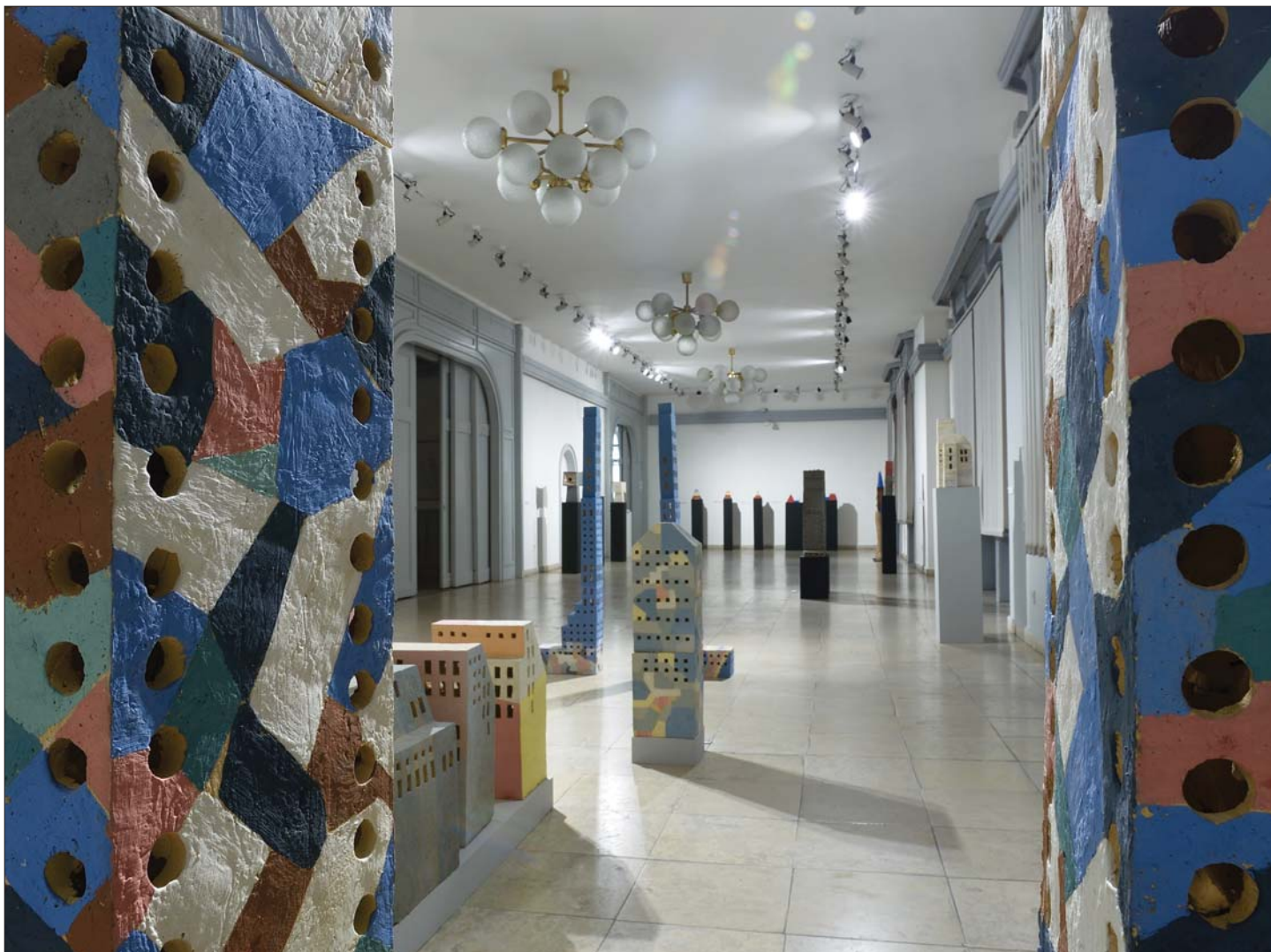
rezdülések kifejezése felé fordult akkor is, amikor fekete, vékony vonalas, illetve színes ceruzarajzaival lepte meg a közönséget. Ezekben azonban már sokkal több az irónia, sőt az állatfejes figurák álcázásai által új meséket fogalmazhatott meg. Ezekről egy másik jeles méltatója, Feledy Balázs azt írta: „A művésznő mintha meghallotta volna Picasso megjegyzését, mely állítólag így hangzott: »Régen rossz, ha egy művész megtalálja önmagát!«” Majd Feledy nemes egyszerűséggel kijelentette, hogy „[a] művésznő gyönyörűen rajzol. Tiszta, vonal- és motívumgazdagon. [...] Különbösek a figurák közötti kapcsolatok és kapcsolódások, melyek harmóniát sugároznak [...]” (Szávoszt. Masszi Kiadó, 2007)

De még folytathatnám a megszívlelendő méltatások idézését Szávost Katalinról, amelyekből bőven kitetszik, hogy hazája jelentős kiállítóhelyein kívül Prágában, Moszkvában, Helsinkiben, Bécsben, Valenciában, Vallaurisban, Faenzában, Varsóban, majd a tengerentúli nagyvárosok közül Ottawában, azután New York-i galériákban elsősorban a már említett, finomságokra érzékeny kifejezőmódja miatt fogadták szívesen.

Am egyszer csak újra visszafordult – bár egészen más térbeliséget megcélozva – a geometrikus alapon épített, nagy méretű formák felé. És egy egészen más, meditatív sugallatú témakört választott alkotási területül. Ő maga ezt a kapuk világának nevezte, s a Budapest Galériában, 2013-ban rendezett nagy gyűjteményes kiállításán mutatta be nagyobb mennyiségben. Az ez alkalommal készült katalógusban olvasható Szávost Katalin egyik fontos elemzőjének, Laczkó Ibolya művészettörténésznek az a néhány sora, amelyet idézek: „Az épített kerámia elnevezés nála nem pusztán arra a sajátos technikára utal, amellyel a nagy méretű alkotások készülnek, hanem magukra a művek tárgyára, a várost alkotó, színes, áttört téglákból álló épületekre, a kapukra, amelyek összekötnek két különböző világot, átvezetnek egy új, ismeretlen helyre, nyitottak, de finom, játékos könnyedségükkel mégis bátorozottan jelölnek ki irányt és batárvonalat.” (Az anyag vonzásában. Szávost Katalin keramikumművész. Az én városom. 2013)

Ezekhez az épített alkotásokhoz fűznék néhány gondolatot.

Jól tudjuk, hogy az építészet története elsősorban a

Szávost Katalin Az én városom című kiállítása / My Town. Katalin Szávost's exhibition
Gaál Imre Galéria, Budapest, 2016 / Gaál Imre Gallery, Budapest, 2016

térformáló ember története. Ugyanakkor az építészet mégsem kizárólag térbeli, hiszen minden építész tömeget mintáz és felületet tervez. Ezért nem elég, ha az építésznek csak térbeli elképzelései vannak, hanem szüksége van a festői és a szobrászi látásmódra

is. Azokban a korokban, amikor magát az építményt is eszmei, kifejező alkotásnak tartották, ezek fontos szempontok voltak. Magát a tevékenységet is tervezők és megrendelők megkülönböztették éppen azáltal, hogy nem tekintették csak funkcionális konstruk-

ciónak, sőt. Valamely művészeti stílus a szellem világának a része, nem az anyagi világa – jelentette ki a 20. század egyik meghatározó építészeti teoretikusa, Nikolaus Pevsner, aki tulajdonképpen az elsők között fogalmazta meg az európai tervezési kultúra meghatározó értékeit.

Éppen ezért ragadta meg figyelmemet Szávoszt Katalin megjegyzése a saját választásáról, amely szerint ő városi ember. Említett nagy kiállításának azt a címet adta: *Kapuk, házak, emberek*. „*Szeretem ezt a várost* – fogalmazza meg a kiállítás alkalmából készült, *Az én városom* című kötetben rövid ars poeticáját. – *Az épületek mint természeti képződmények vesznek körül.*” Majd így folytatja: „*A kapuk pedig [...] szimbolikusán és valóságosan is változást hoznak az életünkbe.*”

Az ember akkor vágyik átmenni egy kapun – amely-

nek, ugye, két oldala van –, ha egyúttal maga mögött hagy is valamit. A kapu mindig vezet valahonnan valahová, egy lehetséges felfedeznivaló irányába, amelyre kíváncsi az ember. Megjegyzem, Szávoszt Katalin kapuin nincs is ajtó... A monumentálisnak ható, magasba törő épületformák rengeteg egyforma lyukablaka kizárja ezt a kíváncsiskodó embert. A művész megpróbálja ezeket a rá korábban is jellemző oldottsággal elfogadhatóvá tenni, azaz külsejükre festett ábrákkal, színekkel, játékos motívumokkal enyhíteni a méretükből is fakadó idegenségüket.

Fel van adva a kérdés: bevehető várak-e ezek az építmények? Hívogató tereket sejtetnek-e belülről? Vagy csak álcák, látványosságok, amelyek között óvatos távolságtartással célszerű létezni? Egyáltalán lehet-e ezekkel a lényyszerűvé maszkírozott építményekkel együtt élni?

Nos, a városi nagy építkezések betonklocnijaira emlékeztető, ez esetben samottoskerámia halmazokból egymásra rótt épületbálványokkal nem könnyű... Sőt. Az egyes, talán kevésbé szilárdan álló tömböket látványosan színes drótokkal össze is köti a művész – ez az összekötés jelezhet vágyat és bizonytalanságot éppen úgy, mint az ideiglenesség ingatag állapotát.

És mégis. Már-már én is elhiszem a művész szándékát, hogy ha egymásra épít, ha egymással összeköt, ha megvidámítja a riasztó árnyékokat, akkor sikerül...

Ha igaz, amit a klasszikus építészettörténetből idéztem – azaz a kor szellemi élményeinek is kifejezője minden építmény és minden alkotás –, akkor igaznak kell lennie annak a művészi szándéknak is, amit a korábban lágy és selymes porcelánban álmodozó alkotó most éppen egy kemény anyag megszelídítésével, tán példaként is, optimistán tár elénk.

DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész

(Szávoszt Katalin *Kapuk – Kerámiák és grafikák* című kiállítása. Museion No. 1, Budapest, 2015. november 4–27.)

A kiállításon elhangzott megnyitóbeszéd nyomtatott változata.

Az idézetek többségének forrása Szávoszt Katalin
2001-ben megjelent katalógusa.

Szávoszt Katalin:

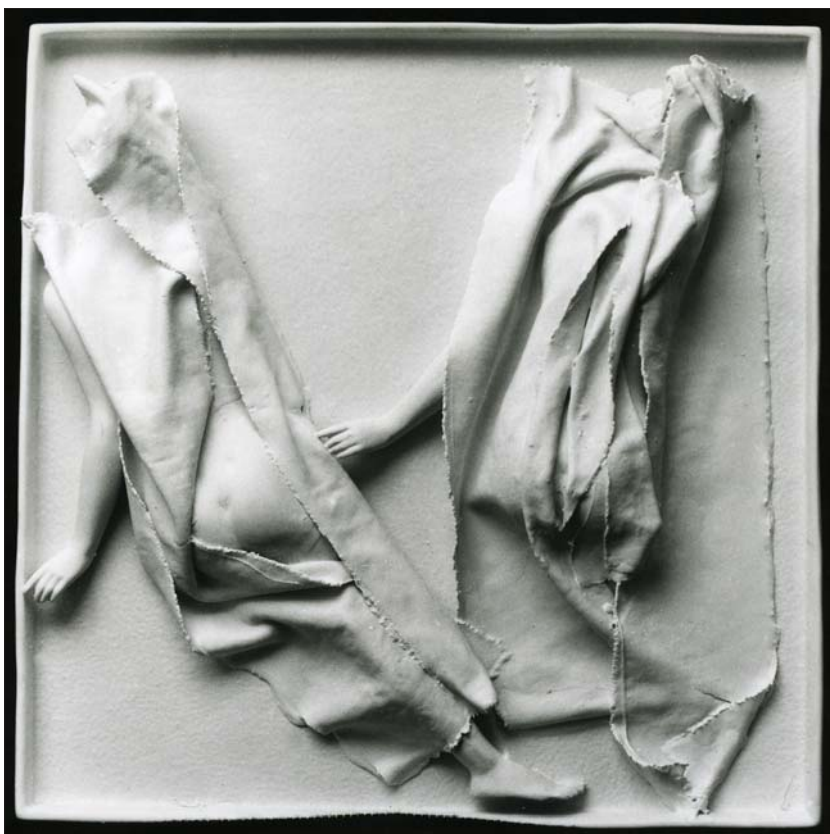
Eurüdiké /

Katalin Szávoszt:

Eurydice

[1990] porcelán /

porcelain [34x34 cm]

Fotó: Rosta József

Konstelláció 77•78

Lendvai Péter Gergely üvegművész

és Szántó István festőművész kiállítása a soproni Festőteremben

■ Két, Sopronhoz szoros szálakkal kötődő művész mutatkozott be a város reprezentatív kiállító intézményében, a Festőteremben 2016 tavaszán: Lendvai Péter Gergely üvegművész és Szántó István festőművész. Lendvai Péter Gergely 2012-ben telepedett le e nagy történelmi-művészeti múltú nyugat-dunántúli városban, míg Szántó István 2010 óta dolgozik művészpédagógusként itt: a művészi alkotómunka mellett mindketten a Handler Nándor Szakképző Iskola tanáraiként tevékenykednek. Kapcsolatuk azonban ennél sokkal mélyebbre nyúló: még az ezredforduló előtti években találkoztak a budapesti Magyar Képzőművészeti Főiskolán, illetve Egyetemen, ahol Lendvai Péter Gergely grafikusként, Szántó István festőként végezte stúdiumait, de korántsem elhanyagolható szakmai-élettrajzi tényező, hogy Lendvai ekkor már (korábbi kaposvári üvegművészeti ismereteire alapozva) a Magyar Iparművészeti Főiskola üvegkurzusát is szorgalmasan látogatta. Az ezredforduló után, tanulmányaik lezárását követően mindketten külföldi kalandozásokra indultak: Lendvai hosszú éveket töltött Új-Zélandon, Szántó pedig Bécsben és Londonban gyarapította szakmai ismereteit, tájékozódott a világban zajló művészeti történésekről. Visszatérve Magyarországra immár mint a magyar képző- és iparművészet középgenerációjához sorolható alkotóként léptek fel: a kiállítás címében szereplő két szám – *Konstelláció 77•78* – a születési évszámokat jelzi. És a konstelláció-fogalom – a generációs egybetartozáson és a működési-alkotói szintér azonosságán túl – arra utal, hogy az egymástól távoli művészeti ágazatok ellenére alkotói szemléletükben, törekvéseikben és műveikben is megfelelőek, egybeesések, összefüggések, kapcsolatok, párhuzamok fedezhetők fel.

Ezek az összefüggések, ezek az alkotói törekvésekben rejlő azonosságok a művek felszíni rétegei alatt, a karakteresen önálló alkotói kezdeményezéseket jel-

lemző vonások, stilisztikai jegyek háttérében rejteznek, de felismerhetők annak ellenére, hogy a két művész más és más anyagokat megmunkálva, gyökeresen eltérő technikákat alkalmazva, különböző műfajokba és műformákba illeszkedő munkák megalkotásának szándékával készíti műveit. Mindettől függetlenül – vagy mindezzel összefüggésben? – szoros kapcsolatra utal a munkák tárgyasulását, tárgyasítását meghatározó, progresszív szemlélet is: az a domináns jelenség, hogy a hagyományos, a konvencionális műtárgyformát – „üveg dísz tárgy”, „kép” – mindketten elvetik, és új megvalósulási kereteket és szokatlan mű-státusokat keresnek és dolgoznak ki, különleges pozíciók és hatásrendszerek megtervezésével és létrehozásával foglalatoskodnak, amely „különutas” művészi törekvések már az első lépésben, a különleges anyagok megválasztásában és az egyéni technikák alkalmazásában is tetten érhetők. Fontos közös jellemző mind a Lendvai-, mind a Szántó-műhelyben készült alkotások körében a síkszerű elemek hangsúlyos jelenléte, és e síkok térbe szervezésének illuzionisztikus eszközökkel, a fény-árnyék hatásokkal való kezelése, valamint a térbeliség rétegzettségekkkel, a síkok egymás mögé helyezésével történő indukciója is. Az organikus és a geometrikus nyelv, formálás egyidejű, párhuzamos jelenlétének regisztrálása mellett megállapítható az is, hogy Lendvai Péter Gergely és Szántó István is a tömör, a részletezést elvető, jelszerű, emblematiszus összefoglalás, a szimbolikus megjelenítés és kifejezés alkotójaként lép fel. És mindezen formai-stilisztikai megegyezéseken túl a tematikai-tartalmi körök rokonsága is könnyen felismerhető: az üvegművész Lendvai Péter Gergely és a festőművész Szántó István is a múlt mélységes kútjába tekint, a tradíciók által ránk hagyományozott örökséget kutatja, az ikonográfiai hagyományt idézi fel és ütközteti, hogy a jelenkor embere létezésének titkait, megmagyarázhatatlan,

Lendvai Péter Gergely:
Asztro-óra IV. /
Péter Gergely Lendvai:
Astro-clock, IV
 [2015] ragasztott,
 csiszolt üveg,
 patinázott sárgaréz /
 laminated, ground
 glass, patinated brass
 [35x12x8 cm]

furcsa jelenségeit tükröztethesse és megfejtthesse. A két művész kiállítása által körvonalazódó művészeti párhuzamok és azonosságok talán ezért is erősíthették egymást, és vezérelhették szerteágazó, új és új irányokat megnyitó-felfedeztető befogadói utakra a tárlat műveinek szemlélőit.

Lendvai Péter Gergely a közelmúlt éveiben, 2014-ben és 2015-ben készült – formailag és technikailag is egymástól jól elkülönülő csoportba illeszkedő – alkotásait mutatta be a tárlaton: a hidegmegmunkálással, ragasztással és csiszolással alakított hasábformába, és a melegeljárással, a tradicionális üvegfúvás technikájával készült, kúpszerű alakzatba foglalt kompozícióit. Mindkét műcsoport fontos alkotóeleme az üvegbe illesztett, más és más tartalmi és gondolati köröket megszólaltató rézlemez: az üveghasábok rétegei közé helyezett-foglalt, geometrikus jellegű, órákra, óraalkatrészekre, óraszekrényekre, óratornyokra emlékeztető, több rétegben egymás mögé helyezett sík lapkivágatok sora, illetve az üvegcúpokba ágyazódó, de a tömegükből ki is lépő, felületüket határoló, emberi arcokat idéző, domborművekként megjelenő, zord maszkok együttese. Mindkét műcsoportban fontos hatóelem, hogy a sárga-, illetve a vörösréz anyaga és patinája különös színreflexeket éleszt az üvegrétegekben, illetve -tömbökben. A hasáb alakú üvegszobrok rézlemez lapjainak illuzionisztikus egymásba kapcsolódásával, összemosódásával, a nézőpontok változtatása révén egy-egy részletnek az eredeti összefüggésekből való kimetsződésével az idő tűnékenységével, megfoghatatlanságával szembeüthettünk, míg a maszkokkal egyesített üvegcúpok a régmúlt korokba, a törzsi kultúrák félelmekkel, fenyegetettségekkel és fenyegetésekkel áthatott világába, a totemisztikus rekvizitumok titkokkal övezett szférájába, esetenként a középkori kőfaragványokra hivatkozó-emlékeztető motívumok körébe kalauzoltak. E műcsoporthoz kapcsolódott mind formailag, mind tematikailag az a *Haláltánc* című üvegekoponya-együttes, amely függesztett installációként, egyszersmind az üvegszobor gazdag térszervező effektusait kiaknázó, rendkívül izgalmas kompozícióként, az üveg szobortárgy transzparens térbe illesztésének leleményes műveként jelent meg a soproni Festőterem légterében.

Lendvai Péter Gergely:
Illúziók háza /
Péter Gergely Lendvai:
A House of Illusions
[2014] *ragasztott,*
csiszolt üveg,
patinázott vörösréz /
laminated, ground
glass, patinated brass
[22,5x22x9 cm]

Lendvai Péter Gergely:
Blackjack /
Péter Gergely Lendvai:
Blackjack

[2015] *melegen formázott butaiüveg, patinázott vörösréz / warm-formed free-shaped glass, patinated brass*
[25,5x9x9 cm]

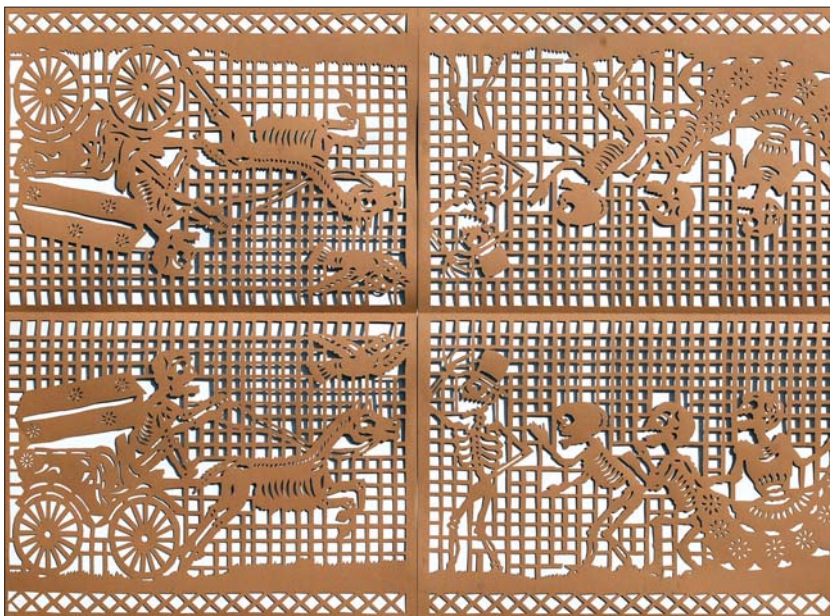
Lendvai Péter Gergely: Kisgömböc uraság /
Péter Gergely Lendvai: Mr. Little Fatty Pill

[2015] *melegen formázott butaiüveg, sárgaréz / warm-formed free-shaped glass, copper* [17x14,5x13,5 cm]

Olajjal vászonra festett alkotásokat, a manapság meglehetősen ritka enkauszтика – viaszfestés, viasszal kevert festék – eljárásával készült műveket, valamint áttört falemez kompozíciókat és papírkivágásokat sorakoztatott fel Szántó István a közelmúlt néhány évének terméséből válogatott gazdag változatosságú, főként nagy méretű alkotásokból összeállított műegyüttesében. Szántó István munkái általában nem hagyományos keretek között interpretált, nem hagyományos formai eszközökkel megkomponált képek, hanem az elvont és a konkrét, a geometrikus/organikus és tárgyszerű ornamentikaelemeket önálló formában kiemelő vagy ismétlődőn, egymás mellett és egymás fölött futó, szimmetrikus vagy tükröztetett rendszerben megjelenítő, repetitív alkotások. Ezeken a műveken a figuratív motívumok hol különálló kompozíciókban, hol az ornamensekkel együtt jelennek meg, s a képi világ alapvető jellemzője a síkszerű meg-

Lendvai Péter Gergely: Faun, Lovag, Lord (balról jobbra) / Péter Gergely Lendvai: Faun, Knight, Lord (left to right)
[2015] *melegen formázott butaiüveg, patinázott vörösréz és sárgaréz /*
warm-formed free-shaped glass, patinated brass and copper [28x7x8 cm; 30,5x8x7,5 cm; 29,5x8x8 cm]

Szántó István:
Szent Mihály szekere I.
/ István Szántó:
Saint Michael's Cart, I
[2016] *papírkivágás /*
paper cut
[150x200 cm]

jelenítéssel kiemelt emblematis jelleg, illetve az egymás mögé helyezett képsíkok rétegzettsége: az áttört képfelület és a mögötte megjelenő árnyékok egymásba játszása révén kialakuló vizuális jelenség. A fekete-fehér kontraszton túl a színek e „kép”-alkotó metódusban már-már másodlagos szerepűek, a kontúrokat kiemelő rajzosság által háttérbe vagy a monokrómiába szorítottak. A részletek helyett a lényegre koncentrált Szántó Istvánnak a képet általában képtárggyá, már-már domborművé avató „festészete”, amely a sziluett, a körvonal, a negatív által hangsúlyozott pozitív, és a pozitív által megrajzolódó negatív forma révén merevíti ki a szimbolikus jelentéseket hordozó szíveket, bábokat, a mézeskalácsformákat – hangsúlyosan a lovas huszárokat –, a fogadalmi tárgyakat, a Szent Mihály-alakokat, a különböző állati teremtményeket. A népművészeti motívumokkal, a népi tradícióval, a vallásos hagyománnyal szoros kapcsolatot reprezentáló műegyüttesben különálló, sokatmondó alkotásként, képi idézetként bukkant fel az a Joseph Beuys munkásságának inspirációjára készült *Viaszágy* című kompozíció, amelyet tárgyiasult formában korábban Pécsen készített el a művész. A sze-

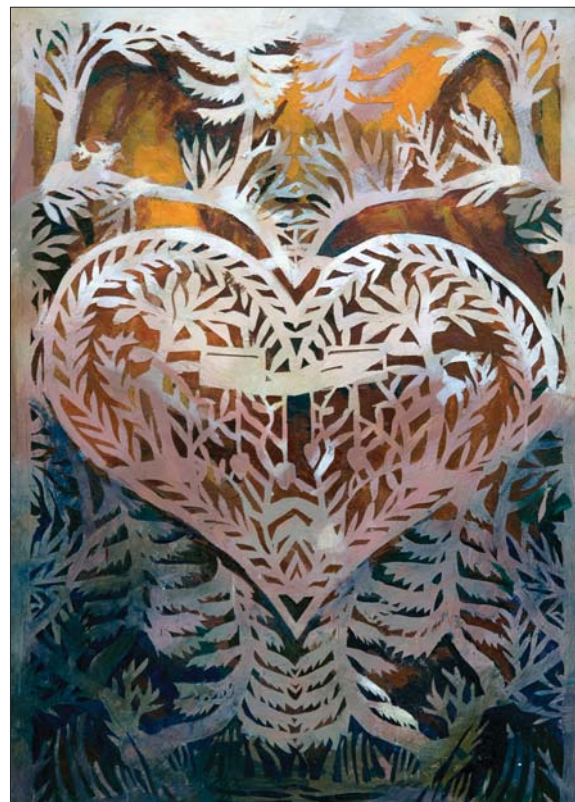
mélyes, megrázó családi élmény hatására született, térben megvalósított munka, és a vissza-visszatérő képi jelenségeként interpretált motívum szimbolikája révén ugyancsak a votívok – a fogadalmi tárgyak és képek – napjainkig tovább élő jelenségére reflektált a művész.

WEHNER TIBOR
művészettörténész

(Lendvai Péter Gergely és Szántó István *Konstelláció 77•78* című kiállítása. Festőterem, Sopron, 2016. március 12–27.)

A fotókat a művészek bocsátották rendelkezésünkre.

Szántó István: Viaszágy / István Szántó: Wax Bed
[2013] *fatábla, enkauszтика /*
wooden plate, encaustic painting [150x75 cm]

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem oktatási rendje

**A Moholy-Nagy
Művészeti Egyetem
főbejárata /
Main entrance of the
Moholy-Nagy University
of Art and Design**

Fotó: Csipes Antal

■ Jövőre lesz negyven éve, hogy hét évvel a diplomavédésem után, tanárjelölt ösztöndíjasként újra beléptem a Magyar Iparművészeti Főiskola kapuján.

Az elmúlt évek alatt számos reform, átalakulás, koncepcióváltás tanúja voltam. A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) – a korábbi iparművészeti főiskola – mint élő organizmus állandó változásban van. Ezek a változások töredékesen vagy áttételesen jutnak el a szakma szélesebb köréhez.

Az alábbiakban a jelenlegi helyzetről szeretnék hiteles képet rajzolni, rögtön jelezve, hogy ismét jelentős átalakulások előtt állunk, amint az majd a cikk végén olvasható.

Az érdeklődés az egyetem iránt nem csökken, a fel-

vételre pályázók száma évente 1200-1300 fő, a túljelentkezés évtizedek óta hagyományosan körülbelül tízszeres. Ami a jelentkezők szakonkénti megoszlását illeti, a legtöbben a Média Intézet tervezőgrafika szakára adják be a felvételi kérelmüket, de a legnépszerűbb szakok közé tartozik az animáció, a fotográfia és a médiadesign is. Az Építészeti Intézet és a Design Intézet képzéseire is nagy a felvételizők aránya, az utóbbiban formatervezést és divattervezést tanulnának a legtöbben, s arányaiban a korábbi évekhez képest jóval kevesebben választják a tárgyalgó – üvegtervezés, kerámiatervezés, fémművesség – szakokat, szakirányokat.

Az elmúlt években több, a felsőoktatás területét

érintő fontosabb változás befolyásolta a képzés alakulását. Úgymint a bolognai típusú képzési rendszer bevezetése, a tanszabadság (szabadon választható tantárgyak) megjelenése, a külföldi tanulmányi félévek lehetősége (Erasmus- és Cumulus-programok), a projektalapú oktatás, a külföldi partnerek – multinacionális cégek, határon túli egyetemek – bevonása az oktatásba, a digitális forradalom követése (új számítógépes tervezőprogramok megjelenése), a fejkvóta alapú finanszírozás bevezetése, majd megszüntetése.

Az egyetem életében a legnagyobb hatású változást a bolognai rendszer elindítása jelentette. Az egységes Európai Felsőoktatási Térséghez történő csatlakozást

szolgáló többciklusú – alap- (Bachelor of Arts, BA), mester- (Master of Arts, MA) és doktori (Doctor of Liberal Arts, DLA) – képzés a hallgatók számára nagyobb mobilitást, több választási lehetőséget teremt a tanulmányaik során, ezzel több időt hagyva a képesseik felismerésére.

Az első szint az alapképzés, mely hat féléves. Fő célja, hogy lehetővé tegye a munkaerőpiacon való elhelyezkedést biztosító diploma megszerzését. A tananyagban a gyakorlati képzés kap nagyobb hangsúlyt, ugyanakkor megfelelő elméleti alapot nyújt a tanulmányok folytatásához a mesterképzési ciklusban.

A második, az alapképzésre épülő szint, mely általában négy féléves, specializáltabb végzettséget ad, nagyobb elméleti hangsúllyal. A mesterképzés az előzőleg elsajátított ismeretek után többirányú szakosodásra ad lehetőséget.

A többciklusú rendszer előnye, hogy bizonyos szakirányú alapképzés után nem csak az adott szakterülethez tartozó mesteri szint elvégzését engedi meg. Azaz például humán alapképzettségűeknek is lehetőségük van iparművészet-elmélet vagy művészeti menedzser szakon elvégezni a mesterképzést, ha megfelelnek a felvételi követelményeknek.

A harmadik, a doktori szint hároméves ciklusa a tudományos fokozat megszerzésére készít fel az iparművészet (DLA), az építészet (DLA) és a művészet-elmélet (Doctor of Philosophy, PhD) területén.

A MOME szervezeti felépítése is változásokon ment keresztül. Az egyetem jelenleg négy intézetre oszlik: *Design Intézet* (formatervezés, textiltervezés, tárgyalakotás), *Építészeti Intézet* (építészet, belsőépítészet, bútortervezés), *Média Intézet* (animáció, fotográfia, médiadesign, tervezőgrafika) és *Elméleti Intézet* (design- és művészettörténet, filozófia és kommunikációelmélet, pedagógia és pszichológia, társadalom- és gazdaságtudomány).

A továbbiakban csak a *Design Intézet*ben zajló tervezőképzést részletezem.

BA-szintű képzés az alábbi szakirányokban folyik: A

**Bánó Rita Katalin: Parfümösuveg (MA-diplomamunka) /
Rita Katalin Bánó: Perfume glass (MA diploma work)
[2014]**

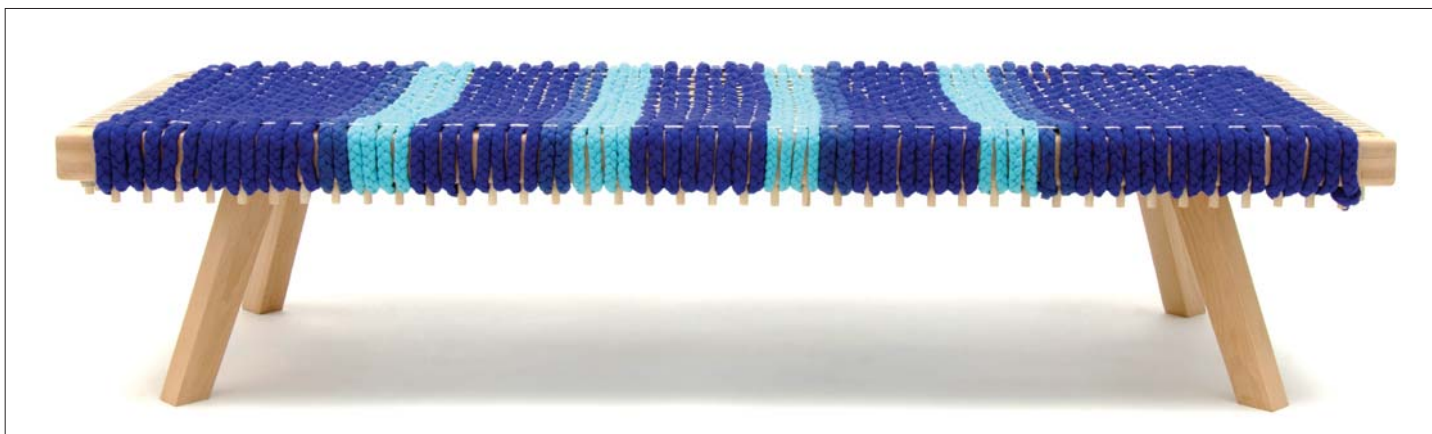

Fotó: Gáspár Gábor

Hogya Péter: Smart kupé – tanulmányterv (MA-képzés, 3. félév) / Péter Hogya: Smart Coupe – project (MA studies, 3rd semester)
[2012]

Fotó: Oravecz István

Fotó: Gáspárk Csaba

Koncz Nikoletta: Pad-ka ülőbútor (MA-diplomamunka) / Nikoletta Koncz: 'Pad-ka' furniture (MA diploma work)
[2015]

Tárgyalkotó Tanszéken kerámia, üveg és fémműves. A Textil Tanszéken két fő irány van, úgymint A) szövő, nyomó, kötő; B) öltözék, öltözkékiegészítő (bőr). A hallgatók egy A és egy B szakot kötelezően tanulnak. A Formatervező Tanszéken egységes, általános formatervező. A BA-szint elvégzése után a hallgatóknak három továbblépési lehetőségük van: 1. munkába állás, 2. saját vagy más – belföldi MA-fokozat megszerzése, 3. külföldi egyetemen MA-képzés megkezdése. A tapasztalatok szerint a diákok döntő többsége (hetven százaléka) az alapképzés befejezése után elhelyezkedik.

MA-szintű tanulmányokat az alábbi szakirányokban lehet folytatni: A Tárgyalkotó Tanszéken kerámia és

fémművesség. A Textil Tanszéken divattervezés és textiltervezés. A Formatervező Tanszéken általános formatervezés, bútortervezés és jármű-formatervezés.

Fontos megemlíteni, hogy az MA-képzésben részt vevő diákoknak a fele nem a MOME-n szerezte BA-fokozatát.

Az elmúlt évtizedben Magyarországon több helyen indítottak felsőfokú művészeti képzéseket (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapesti Metropolitan Egyetem, Óbudai Egyetem stb.), így megszorodtak a versenytársak a felsőoktatásban, ami természetesen hatással van az egyes szakmák iránti igényre, keresletre.

Szilos András:
Kiwi olaj- és ecettartó
(BA-képzés, 5. félév) /
András Szilos: 'Kiwi' oil
and vinegar container
(BA studies,
5th semester)
[2006]

Fotó: Oravecz István

Pataki Attila István:
Duna-parti üdülőtelep
 – terv
 (MA-diplomamunka) /
Attila István Pataki:
Danube riverside
recreation resort
 – project
 (MA diploma work)
 [2015]
komputergrafika /
computer graphics

A tervezőművészet minden szakon képzést nyújtó helye továbbra is a budapesti MOME, de például a kerámia- vagy a formatervezés területén az MA-fokozat máshol is – például a Pécsi Tudományegyetemen – megszerezhető.

Néhány évvel ezelőtt az egyetem jelenét és jövőjét

egyenként meghatározó átalakulás vette kezdetét. Több mint fél évszázados vágya teljesül az intézménynek a hamarosan elkészülő Műhelyház birtokbavételével, amely egy nagy léptékű beruházás első lépése.

2012-ben az akkori rektor, Kopec Gábor vezetésével mutatta be a MOME közössége az intézmény

→
Szentmihályi Dóra:
Őserdei madarak
 – textilterv
 (MA-diplomamunka) /
Dóra Szentmihályi:
Birds in the Jungle
 – textile design
 (MA diploma work)
 [2015]
komputergrafika /
computer graphics

Herter Katalin Júlia:
Kávékészlet
 (BA-vizsgamunka) /
Katalin Júlia Herter:
Coffee set
 (BA exam work)
 [2014]

hosszú távú fejlesztéséhez szükséges infrastrukturális program, a *MOME Laboratory Kreatív Innovációs Tudáspark* című koncepcióját a magyar kormány. A 151/2014. (V. 6.) Kormányrendelet értelmében a *MOME Campus Kreatív Innovációs és Tudáspark* fejlesztése, megvalósítása nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű projektté vált. Magyarország legjelentősebb kreatívipari beruházása még abban az évben megkezdődött a már említett Műhelyház megépítésével. Az épület négy szinten, körülbelül 2000

négyzetméteren ad helyet a fa- és fémipari műhelyeknek, a textilműhelyeknek és egy jármű-formatervezési stúdióknak. 2016 tavaszán megtörténik a műszaki átadás és a fokozatos használatbavétel.

A campus (egyetemi negyed) fejlesztése három fél együttműködésében történik. Az építető a MOME, a jelenlegi rektor, Fülöp József vezetésével. A beruházást Fürjes Balázs, a kiemelt budapesti beruházásokért felelős kormánybiztos irányítja. A fejlesztési program kidolgozása és koordinációja a Kopec Gá-

3h építésziroda:
A Moholy-Nagy
Művészeti Egyetem –
MOME Campus Kreatív
Innovációs és Tudáspark,
oktató- és kutatóbázis
látványterve /
3h architecture:
Moholy-Nagy University
of Art and Design –
MOME Campus,
Creativity, Innovation
and Knowledge Park,
educational and
research basis.
Visual design

[2016]

komputergrafika /
computer graphics

bor miniszterelnöki megbízott vezetésével működő MOME Laboratory feladata. A MOME Laboratory munkájaként készült el az egyetemfejlesztés alapdokumentuma, az Integrált Intézményfejlesztési Program (IIP), amely a szellemi és a fizikai megújulásra egyaránt kitér.

A tervek szerint 2018-ig tartó, átfogó fejlesztés nem csupán az egyetem régi infrastrukturális problémáit orvosolja majd. E jelentős és hosszú távú beruházás első szakaszában készül majd el a Technológiai Park, melyet Csomay Zsófia és Németh Tamás építészek (CET Budapest Kft.) terveztek Reimholz Péter építész korábbi elgondolásai alapján. Az intézmény a campus további építészeti fejlesztésére pályázatot írt ki 2015. október 6-án. A tervpályázat célja olyan egyetemi környezet megteremtése, illetve épületek tervezése a meglévő értékek megőrzése mellett, amely a 21. századhoz méltó környezetet és infrastrukturális alapot teremt az oktatási intézményben zajló innovatív és kreatív szellemi és tervezői munka számára. A pályázat 2016 januárjában sikerrel lezárult, a nyertes pályamű a Csillag Katalin és Gunther Zsolt által vezetett 3h építésziroda munkája. 2018-ig, az építkezés befejezéséig a MOME a Műegyetem Z épületébe költözik.

E rövid bemutatás után remélem, mindannyian

közös örömmel várjuk a közeljövő történéseit, bízva abban, hogy ez a nagy múltú intézmény továbbra is kiemelkedő szerepet fog játszani az iparművészek, a designerek és a kreatívipari szakemberek nevelésében.

SCHERER JÓZSEF

formatervező művész, a MOME egyetemi tanára

A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti
Tagozatának rendezvényén, az MMA épületében 2015. december
14-én elhangzott előadás szerkesztett változata.

A cikket olvasva szembetűnő, hogy a felvételre jelentkezők között egyre csekélyebb számban vannak a hagyományos tárgyalgató szakokra (textil, fém, kerámia, üveg) pályázók, ugyanakkor a formatervezés iránt érdeklődők mellett a digitális technikák, a számítógépes tervezés lehetőségeit felhasználó médiaszakokra igyekvők száma nő.

Milyen lesz a jövő útja? Mi az iparművészet? Mi a design? Mi a különbség a kettő között?

Tudatában vagyunk annak, hogy ezeket a kérdéseket csak hosszú viták után lehet tisztázni, s nem is folyóiratunk feladata ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása. Mégis szeretnénk hozzájárulni a magyar kultúra e fontos pontjait fedő homály eloszlításához. Ezért kérjük, hogy akinek véleménye, tapasztalata, elgondolása van a fentiekkel kapcsolatban, írja meg nekünk, a Magyar Iparművészet közölni fogja.

(A szerk.)

Körkép a belsőépítészetről

■ Az elmúlt években több tematikus és összegező kiállítás nyílt, megjelentek kiadványok, egy lexikon, mindemellett és elsősorban sok sikeresen megvalósult belsőépítészeti művel gyarapodott környezetünk. Mégis újra meg újra nézetkülönbségek és viták generálódnak mind a szakma „hivatalos” megítélése, „besorolása”, mind a személyes megítélések tekintetében.

A következőkben, már nem először, igyekszem áttekintést adni, mely alapján megítélhető kortárs belsőépítészeti eredményessége, főbb szakmai és alkotói törekvései, de legfőképpen társadalmi hasznossága.

A nézetkülönbségek egyik fő okának, e hivatás sajátosságából fakadóan, a belsőépítészet építészet és designt összekapcsoló funkcióját jelölném meg, mely – nemegyszer vélt – személyes érdekellentéteket is érinthet. Sietek hozzátenni, a gyakorlatban az együttműködés általában eredményes, kollegiális, sok esetben baráti, ugyanakkor a szakmai tömbök, fórumok hivatalos szintjén elutasító is lehet.

A belsőépítészet is úgynevezett „szabad pálya”, művelői elsősorban kisebb stúdiókban alkotnak. Hivatalos érdekképviselőtüket a Magyar Építész Kamara (MÉK) Belsőépítészeti Tagozata, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE), szakmai képviselőtüket a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének (MKISZ) Belsőépítész Szakosztálya hivatott ellátni.

A felsőfokú képzésben azok a megfelelő szakoktatói gárdával rendelkező intézmények, amelyek magas óraszám és kredit garantálásával a szakterület teljes spektrumát átfogó, komplex képzést tudnak biztosítani, elviekben eredményesen vehetnek részt az új belsőépítész-generációk pályára állításában. Ez azonban, több esetben, még sajnos csak illúzió. Sajnálatos, hogy a tervezők számára működési lehetőséget biztosító kamarai tagság szabályozása, érthetetlen módon, a belsőépítészeti tagozaton kívüli személyek részéről megkérdőjelezhető!

Medveczky Kazimir: Park Inn by Radisson szálloda, interiőr, Budapest / Kazimir Medveczky: Hotel interior. Park Inn by Radisson, Budapest
[2012]

Fotó: Batár Zsolt

Fotó: Batár Zsolt

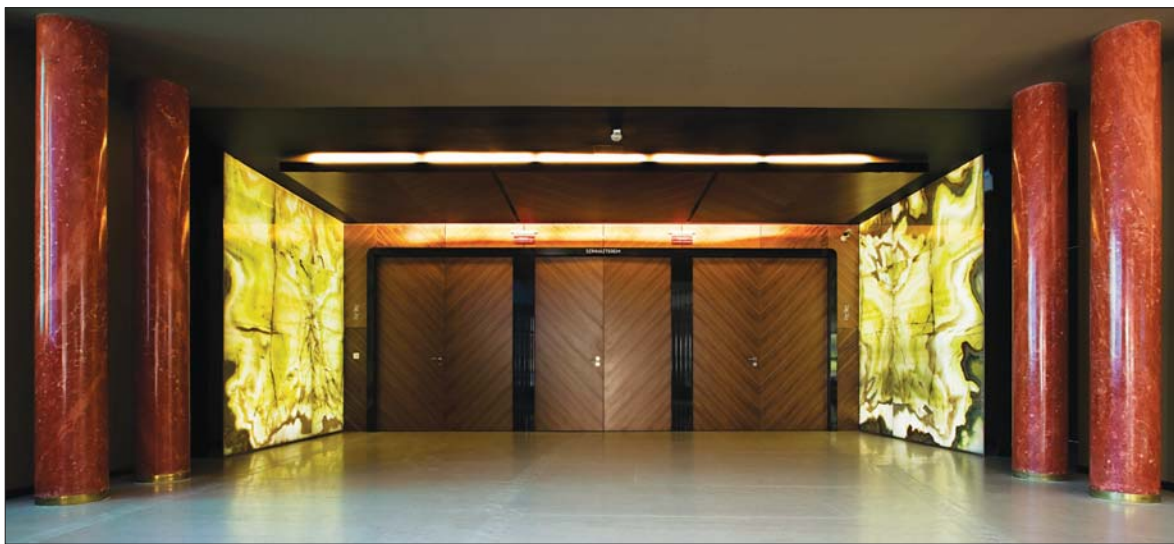

Medveczky Kazimir:
Park Inn by Radisson
szálloda, enteriőr,
Budapest /
Kazimir Medveczky:
Hotel interior. Park Inn
by Radisson, Budapest
[2012]

Csavarga Rózsa:
A Zsókavár utcai orvosi
rendelő váróterme,
enteriőr, Budapest /
Rózsa Csavarga:
Waiting room interior.
Health centre, Zsókavár
Street, Budapest
[2012]

Fotó: Darabos György

Csavarga Rózsa:
MOM Kulturális
Központ, enteriőr,
Budapest /
Rózsa Csavarga:
Interior. MOM
(Hungarian Optical
Works) Cultural Centre,
Budapest
[2011]

Szakmánkkal kapcsolatos kérdéseket vehet fel a kortárs iparművészet többi ágának az autonóm művészet irányába történő elmozdulása is, melyekre a válaszkérés egy másik tanulmány témája lehetne, hiszen a belsőépítészet integrálja az iparművészet különböző hagyományos műfajait is, és lehetőségeinek megfelelően autonóm művészeti alkotásokkal is gazdagítja tereit.

Fotó: Darabos György

A vitás szakmai kérdésekre a választ nemcsak a teoretikus műfaji elemzések, hanem maguk a ténylegesen megvalósult művek adják. A fentiek értelmezéséhez nézzük meg az utóbbi évek markánsabb trendjeit.

A kortárs magyar belsőépítészetben megfigyelhető, hogy a hatékony kommunikáció, a határokon átnyúló ipari termékfejlesztés, a felhasznált igényes, új anyagok, tárgyak, építési technológiák, a szintén hozzáférhető szellemi innováció révén az enteriőrök esztétikai és funkcionális színvonala közelít a fejlettebb gazdasággal és lehetőségekkel bíró társadalmak építészeti tereinek minőségi szintjéhez. Ebből következik, hogy a nemzeti, regionális sajátosságok, tradíciók megtartása mellett – és az alkotók személyiségétől függően – számos közös vonás, trend, szemlélet jelentkezik, akár párhuzamosan, akár egymással kölcsönhatásban. Példa erre, hogy a magas igényszintre oly kényes nemzetközi cégláncok a fejlesztéseiknél szívesen alkalmaznak hazai tervezőket.

Mindezt több szálloda, üzletlánc, irodaház, cégközpont épületének minősége bizonyítja (például a *Park Inn by Radisson szálloda*, Budapest, melyről a külföldi média is beszámolt, belsőépítész: Medveczky Kázmír). Külhonnban is elismert középületek valósultak meg tervezőink asztalán született tervekből, például Kínában és Bulgáriában (*Nanshan Kulturális és Sportközpont, Művészeti Múzeum*, Sencsen, megvalósulás alatt, építész: Zoboki-Demeter és Társai Építésziroda, belsőépítész: Gergely László; *DSK Bank irodaépület*, Szófia, vezető tervező: Göbölös Kristóf).

A formálás, az építészeti kialakítás szemszögéből nézve megfigyelhető, hogy egyre markánsabb, impulzívabb, nemegyszer az ortogonális térhatárolásoktól eltérő plasztikus térformákkal, vagy éppen nagy elemekből konstruált, áttört felületet adó fal- és mennyezethatárolással dinamikus hatást keltő terek születnek. Gyakori és sikeres megoldásnak bizonyult a különböző, eltérő anyagok kontrasztjával erős emocionális hatást elérő, vagy a ritmikusan elrendezett fémszalagokból kialakított nagyobb felületű mennyezetvilágítás látványát kihasználó tervezői koncepció (*MOM Kulturális Központ*, Budapest, belsőépítész: Csavarga Rózsa). Különleges térhatást biztosít az üveg-mennyezet az alatta elhelyezett egyedi világítótesttel

(*Hotel Magyar Király*, Székesfehérvár; *Gál Ferenc Főiskola díszterme*, Szeged, belsőépítész: Somogyi Pál). Arra is van példa, hogy a felületek ritmikus tagolású plasztikával történő borítása, a megfelelő teremakusztika biztosítása mellett, a tér valamennyi síkjának finoman összehangolt tónusaival nyújt elegáns látványt (*Ligeti György Oktatási Központ*, Budapest, belsőépítész: Gergely László).

Számos közösségi térben nagy szerepet kapnak a falakon megjelenő fotográfikák, az egyedileg komponált printek, melyek más eszközzel nem helyettesíthetően tematizálják az adott helyiség arculatát (*Zsóka-vár utcai orvosi rendelő váróterme*, Újpalota, belsőépítész: Csavarga Rózsa).

Tereinkben megjelennek, jól kiegészítve a markáns építészeti térformát, a kortárs nemzetközi design legjobb minőségű bútorai, világítótestei is (*Boston Consulting Group irodák*, Budapest; *Alkotás Point Irodaház*

lobby tere, Budapest, belsőépítész: Ottlik György; *Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér SkyCourt terének berendezése*, Budapest, tervező: Közti Zrt., Tima Stúdió, belsőépítész: Schinagl Gábor).

Fővárosunk nagyszerű történeti épületállománya két kiemelkedő közintézményének, a *Pesti Vigadónak* és a *Zeneakadémiának* a gyönyörű belső terei újra teljes pompájukban láthatók (kiegészülve több szolgáltatás bővítésével).

Belsőépítész tervezőik – Gothárd Erzsébet és Magyari Éva – munkájukért számos díjat kaptak (Gothárd: Év Belsőépítész díj – Vigadó, Magyari: Év Belsőépítész díj – Zeneakadémia).

Örömteli fejlemény, hogy szaporodnak az olyan munkáinkat elismerő díjak, mint az Év Irodája elismerés, mely szintén hozzájárul a minőségi belsőépítészeti tervezés nagyobb publicitásához. Az Év Irodája 2015 különdíját például a budapesti *Waberer's Inter-*

Schinagl Gábor:
A Liszt Ferenc
Nemzetközi Repülőtér
SkyCourt utasforgalmi
csarnoka, enteriőr,
Budapest /
Gábor Schinagl:
Interior. SkyCourt
passenger hall. Liszt
Ferenc International
Airport, Budapest
[2011]

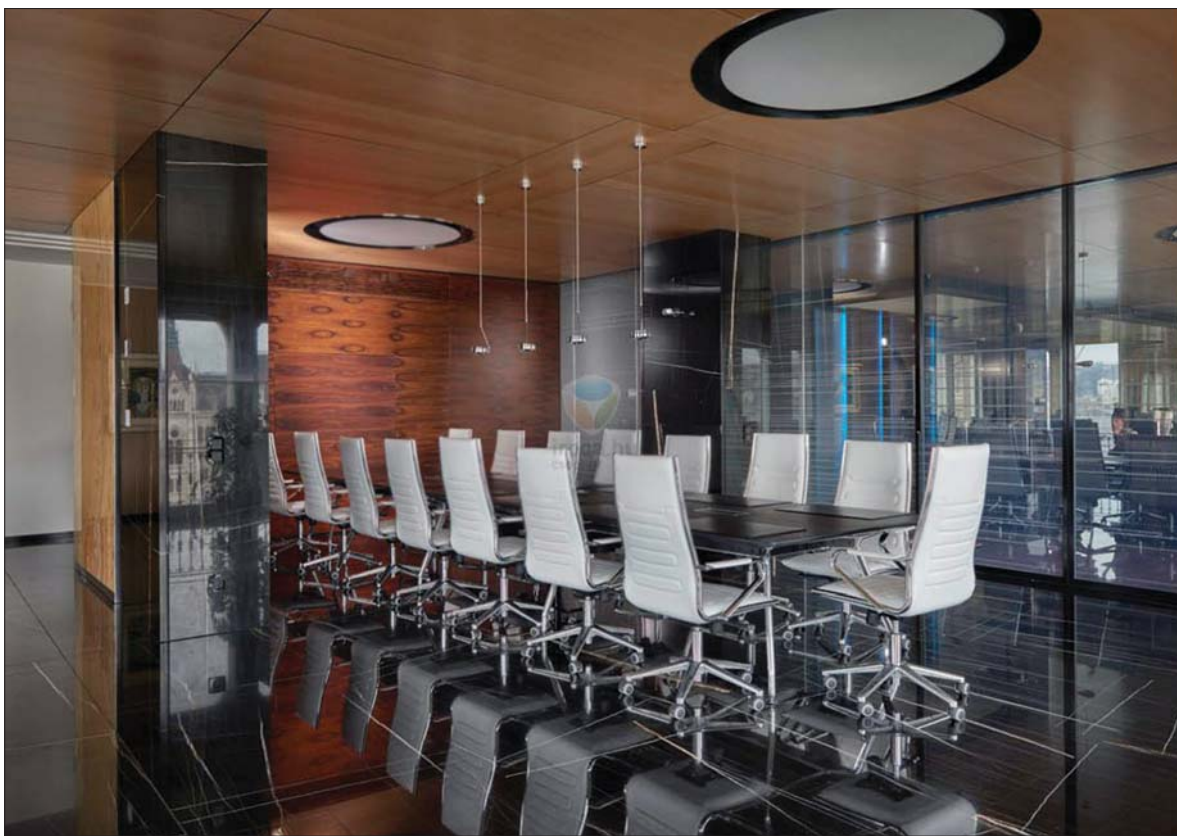
national Nyrt. vezérigazgatói irodája nyerte el (belső-építész: Csavarga Rózsa).

Visszatérő probléma, hogy kiállításokon „tárgyat” kérnek tőlünk. A tárgyalás a működésünk fontos részterülete, azonban ami a műhelyhátteret illeti, az sajnálatosan megváltozott. Alig van felkészült, egyedi terveket megvalósító cég, amely mobil bútort képes minőségben előállítani. Ez azért is sajnálatos, mert a bútortervezés egykor erőssége volt a szakmának. Király József, Mezei Gábor, Fekete György, Mikó Sándor, Bánáti János és több kiváló kolléga számtalan egyedi bútort készített karakterben és anyagban is széles skálán mozogva. E téren a kivételek között említhető Snopper Zsuzsa egyedi megbízásokhoz kapcsolódó bútorai (*Puskás Ferenc Labdarúgó Akadémia*, *Felcsút, Flor szék*).

A kiállításstervezésnek is nagy hagyománya van szakmánkban. Az utóbbi évek fontos eseménye volt a Pesti Vigadó épületében 2014-ben rendezett, a mesterhez méltó színvonalon és atmoszférában komponált „...összekötni az eget és a földet...” című, Makovecz Imre életművéből válogatott kiállítás (tervező: Mezei Gábor). Úgyszintén különleges feladatot oldott meg a velencei 14. Nemzetközi Építészeti Biennále magyar pavilonjában megvalósított építészeti kiállítás. Mind a bejárati tér, mind maga a kiállítási anyag elrendezése figyelmet érdemlő volt (tervező: Jakab Csaba és Márton László Attila).

És legvégül meg kell említeni egy új jelenséget a hazai belsőépítészetben: az egyediség közösségi funkciókat ellátó terekben való megjelenésével társadalmi viselkedési szokások változtak meg. Azok a fiatalabb

Csavarga Rózsa:
A Waberer's
International Nyrt.
vezérigazgatói irodája,
interiőr, Budapest /
Rózsa Csavarga:
Interior. Office of the
Director General.
Waberer's International
Plc., Budapest
[2015]

Fotó: Darabos György

Jakab Csaba – Márton László Attila: A 14. Nemzetközi Építészeti Biennále magyar pavilonja, enteriőr, Velence / Csaba Jakab – László Attila Márton: Interior. Pavilion of Hungary. 14th International Architecture Exhibition, Venice [2014]

generációhoz tartozó kollégák, akik már nehezen tudtak nagyobb irodákhoz csatlakozni, egyedül vagy kisebb csapatot alkotva, munkáikban új és régi anyagokkal, színekkel kísérletezve egyedi forma- és tárgyi világot, atmoszférát teremtettek. Az ő érdemük, hogy a belváros egykor szebb napokat élt, mára lerobbant üzleteiben, lakóházak üresen kongó, gangos belsőudvaraiban új közösségi életterek jöttek létre. Többek között a világ itt nyüzsgő ifjúsága révén került fel Budapest az eklektikus építésze, csodás fekvése és ki-

emelkedő kulturális látnivalói okán méltán megérdemelt helyére a nemzetközi turisztikai élmezőnyben.

Áttekintésünk nem lehetett minden részletre kiterjedő, de vázlatossága mellett is, úgy hiszem, bemutatja a kortárs hazai belsőépítészeti színvonalát, sokszínű tevékenységi körét.

SCHINAGL GÁBOR
belsőépítész,

az MKISZ Belsőépítész Szakosztályának vezetője

Iparművészeti remekművek a megújult egri érseki palotában

**Az érseki palota
főhomlokzata, Eger.
Építész: Fellner Jakab /
Main front.
Archbishop's Palace,
Eger. Architect:
Jakab Fellner
1760–1770-es évek /
1760–1770s**

■ Az év elején nyitotta meg kapuit Egerben az érseki palota felújított reprezentatív középszárnyában az a kulturális, turisztikai és látogatóközpont, mely az ezeréves püspökség – 1804-től érsekség – történetét és az évszázadok során összegyűlt művészeti alkotásokat változatos tematikájú, a 21. század igényeinek megfelelő kiállításokon tárja a közönség elé.

Az egri püspökök rezidenciája 1690-től – korábban a várban lévő palotájuk kényszerű elhagyása óta – ta-

lálható jelenlegi kedvező, városközponti helyén. A székesegyház és a Líceum közvetlen szomszédságában álló épület több építési periódus eredményeként nyerte el mai formáját.¹ A kiindulást három középkori, illetve 16. századi kastélyszerű kis épület jelentette, melyeket Telekessy István püspök (1699–1715) idején kapcsoltak egymáshoz. Az első nagyobb szabású, már művészi igényű kiépítés gróf Erdődy Gábor püspöknek (1715–1744) köszönhető, aki a jó nevű,

Fotó: Nemes Róbert

olasz származású, Egerben megtelepedett építésszel, Giovanni Battista Carlonéval először kápolnát emeltetett, majd átalakíttatta – részben emeletessé magasítva – a szárny- és melléképületeket, egységesíttette és gazdagon díszítette a homlokzatokat, s különböző építményekkel: víztornyokkal, madárházzal ékesített kertet hozatott létre körülötte. A kialakult együttes oly pompásnak volt mondható, hogy Bél Mátyás 18. században élt evangélikus lelkész, tudós is elismerően és részletesen megemlékezett róla. Erdődy utóda a kiváló ízlésű és nagystílű gróf Barkóczy Ferenc püspök (1744–1761), aki elsősorban a püspöki nyaralók építésében jeleskedett, Egerben leginkább a kert szépítésében tűnt ki, melyet franciakertté formált, orange-rie-vel és kerti lakkal gazdagított. A püspöki palota épületében, melyet számos nagy értékű műkinccsel gyarapított, mindössze csak néhány kis szobát alakíttatott ki, mely munkálatokat Joseph Ignaz Gerl bécsi

építész tervei szerint Schneider Mátyás helyi mesterrel kiviteleztetett. A második komoly bővítés/átalakítás gróf Eszterházy Károlynak, a 18. század utolsó harmada nagy mecénás püspökének (1761–1799) a nevéhez köthető. Hivatalba lépése után Eszterházy Gerllel és Schneiderrel kétemeletessé magasíttatta a középszárnnyat, majd 1764-ben tervezőt és kivitelezőt is váltott, s a nagy munkálatokat már a morva származású Fellner Jakab építésszel és a bécsi Joseph Francz építőmesterrel végeztette. Fellner kocsíáthajtót és új, reprezentatív lépcsőházat tervezett, kerti építményeket emelt, díszudvart alakított ki, de főképp újjáépítette a kápolnát, melynek a feltámadást megjelenítő mennyezeti freskódíszét a bécsi születésű, s 1764-től Eszterházy püspök udvari festőjeként működő Johann Lucas Kracker készítette el. E freskó azonban sajnos nem bizonyult hosszú életűnek, az Eszterházy püspök halálát követő évben egy a palotát pusztító tűzvészben a lángok martalékává lett. A 19. század első évtizedei említésre méltó bővülést, gyarapodást nem hoztak magukkal. Az utolsó nagy lendületet a palota kiépítésének Pyrker János érsek (1826–1847) kinevezése adta. A velencei pátriárkából egri érsekké lett Pyrker értékes festménygyűjteménnyel rendelkezett, melynek méltó elhelyezésére Zwenger Józseffel külön épületszárnnyat emeltetett. A palota Pyrker-szárnnya egy kis, földszintes épületrész kibővítéséből és emeletessé magasításából jött létre, melynek felső szintjén kapott helyet a képtár. Miután a képeket 1836-ban a Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, a képtárszárnnyat lakószárnnyá alakíttatta, amiben Streimelwöger Mihály volt a segítője.

A majd másfél évszázad alatt így létrejött, bővített U alaprajzot formáló épületegyüttes központi szárnya hosszú kutatási időszak eredményeinek a felhasználásával újult meg, s különleges építészeti látványosságokat is kínál. A díszudvar felől első emeletnek, a kert felől a terepadottságok miatt földszintnek minősülő szintjén a palota sala terrenáját, az úgynevezett *madaras termet*² csodálhatjuk meg. Az Erdődy püspök által kialakított terem teljes felületét természeti környezetbe helyezett, Magyarországon őshonos vízi és szárazföldi madarak – gémek, kócsagok, tengelicék, csízek, baglyok... – élethűen megfestett ábrázolásai

Ismeretlen festő:
Gróf Eszterházy Károly
arképe / Unknown
painter: Portrait of
Count Károly Eszterházy
18. század utolsó
harmada, olaj, vászon
(Egri Érseki Palota,
Eger) / Last third
of 18th c., oil, canvas
(Eger Archbishop's
Palace, Eger)

**Az érseki palota
madaras terme, Eger.
A díszítőfestés
ismeretlen alkotó
munkája /
Hall with birds.
Archbishop's Palace,
Eger. Painter unknown.
1730-as évek körül,
secco / c. 1730s, secco**

Fotó: Nemes Róbert

**Az érseki palota
kápolnája, Eger.
Építész: Fellner Jakab.
Az újradíszítés
Storno Ferenc munkája
/ Chapel. Archbishop's
Palace, Eger.
Architect: Jakab
Fellner. Redecorated
by Ferenc Storno
1760-as évek,
újradíszítve:
1870-es évek / 1760s,
redecorated: 1870s**

**Hyfkó János:
Írószekrény /**

János Hyfkó: Cabinet

*Pest, 19. század eleje,
fenyőfa alapon diófa
borítás, bőrrátét (Egri
Érseki Palota, Eger) /
Pest, early 19th c., pine
covered with nut, leather
appliqué (Eger Arch-
bishop's Palace, Eger)*

díszítik, de egzotikumként egy paradicsommadár is feltűnik köztük. Az ismeretlen mester által készített alkotás véletlenül került napvilágra, s restaurálása a sérülékeny secco technika miatt igazi bravúrnak mondható. A kifestéshez mintául a kertben álló valódi madárház szolgált, melyet a püspök a madarak védelmére építtetett.

Nem kevésbé figyelmet érdemlő a palota kápolnája³ sem, mely mai formájában leginkább Fellner Jakab nevéhez köthető. A kétszintes kis helyiség lekerekített sarkú téglány alaprajz felett emelkedik. Falait a

teljes felületen szürke és krémszínű, aranyozott, rokokó ornamentikával díszített műmárvány borítja. Keleti falának emeleti szintjén oratórium található, hosszanti falait szintenként négy-négy ablakfülke tagolja. Oltára viszonylag egyszerű, architektonikus felépítésű, szürke márványból készült, a hangsúlyos részekben gazdag aranyozott díszítéssel. Szarkofágot formáló oltárasztalán álló értékes tabernákulum felett a *Feszület* olomból készült Krisztus-korpuszát a bécsi Georg Leithner szobrászművész készítette. A kápolna padozatát burkoló terrazzo, s az alsó szint négy evangélistát ábrázoló színes üveglablakai 1877-ben Samassa József érsek (1873–1912) megrendelésére Storno Ferenc tervei szerint készültek, s ő festette a tűzvészben elpusztult Kracker-freskó helyére a Szent Családot Szent Annával, a gyermek Keresztelő Szent Jánossal és Avilai Nagy Szent Terézszel ábrázoló mennyezeti dísz is.

Építészeti kialakításukat tekintve kevésbé látványosak a hagyományos főpapi életvitel tipikus tevékenységeinek keretét teremtő úgynevezett főpapi enteriőr-sor termei – díszterem, szalon, dolgozó-, hálószoba –, ahol az időközbeni fűdémcsere a boltozatokkal együtt a teljes mennyezeti festést is megsemmisítette, s mindössze a hálószoba falfestését és a díszterem falfestésének a részleteit sikerült rekonstruálni. Szerencsés módon megmaradt azonban négy, a 18. század közepén Bécsben készült, gazdagon aranyozott rokokó fajanszkálya/kandalló, s értékes, eredeti bútorokkal sikerült berendezni az empire kort megidéző szalont és a biedermeier dolgozószobát. Ez utóbbinak különösen érdekes darabja az a 19. század elejéről származó fenyőfa alapon diófa borítással készült írószekrény⁴, mely hasábos elemekből való lépcsőzetes felépítésével, nyomott bőrral bevont döntött írolapjával, redőnyös ajtóival, s számos fiókjával, tárolórekeszével méltán hozott elismerést készítőjének, Hyfkó János pesti bútorasztalosnak.

Jelentős iparművészeti alkotásokat csodálhatunk meg a *Bepillantás a püspök könyvtárába, képtárába, ruhátárába, dolgozószobájába és kincstárába* címet viselő egyházművészeti kiállítás termeiben is. Az öt helyiségből álló térsor sekrestyeként, dolgozószobaként, kincstárként, képtárként és könyvtárként tematikus

Fotó: Nemes Róbert / Egri Érseki Palota Kulturális és Turisztikai Látogatóközpont, Eger

csoportosításban mutatja be az Egri Főegyházmegye sok évszázados szellemi és tárgyi örökségét. Az alkotások közül kiemelkedik az a 15. századi filigrán és sodronyzománcos díszítésű, gótikus stílusú, aranyozott ezüstkehely⁵, melynek medaillonos zománcdíszei a passauai Segítő Szűz Máriát, s öt női vértanú szentet: Alexandriai Szent Katalint, Szent Apollóniát, Szent

Fotó: Nemes Róbert / Egri Érseki Palota Kulturális és Turisztikai Látogatóközpont, Eger

Fotó: Nemes Róbert / Egri Érseki Palota Kulturális és Turisztikai Látogatóközpont, Eger

**Jean Bourdichon
műhelye:
Angyali üdvözlés
(A Boldogságos Szűz
Mária óraskönyvéből)
/ Jean Bourdichon'
workshop:
The Annunciation
(From the Book
of Hours of the Blessed
Virgin Mary)**

[Tours, cca. 1500]
Egri Érseki Palota,
Eger / Eger
Archbishop's Palace,
Eger

Kehely / Chalice

15. század,
18. századi zománc-
képekkel, aranyozott
ezüst, filigrán
és sodronyzománc
díszítés, zománcozott
medaillonok
(Egri Érseki Palota,
Eger) / 15th c., with
18th-century enamel
pictures, gilded silver,
filigree and cloisonné
enamel decoration,
enamel medallions
(Eger Archbishop's
Palace, Eger)

Borbálát, Szent Rozáliát és Szent Orsolyát, a hitbeli állhatatosság és hűség megtestesítőit ábrázolják. A medaillonok barokk stílusban készültek, s később kerültek a kehelyre.

Itt látható az a pluviálé⁶ is, melyet Mária Terézia 1744-ben adományozott Erdődy Gábor püspöknek, s ami a királynő koronázási ruhájából, valószínűleg annak szoknyájából készülhetett. A fehér selyemből lévő papi paláston arany- és ezüstszállal hímzett elszórt virágok között nagy barokk cartouche-ok⁷ és csavart szalagok jelennek meg. Szárnyain angyalok által tartott összetett magyar címer látható, mely alatt arany keretezésben ezüstszállal hímzett, Mária Teré-

Pluviálé / Pluviale

[cca. 1740]

fehér selyem,
arany- és ezüstszállal
hímézve
(Egri Érseki Palota,
Eger) /
white silk, gold and
metal thread
embroidery
(Eger Archbishop's
Palace, Eger)

Fotó: Nemes Róbert / Egri Érseki Palota Kulturális és Turisztikai Látogatóközpont, Eger

ziára és a pozsonyi koronázásra utaló feliratok olvashatók.

Különösen értékes az a Jean Bourdichon tours-i kódexfestő műhelyében 1500 körül készült könyvecske is, mely Pyrker érsek hagyatékából 1848-ban került az érsekség könyvtárába. A *Horae Beatae Mariae Virginis*⁸, *A Boldogságos Szűz Mária bórászkönyve* a magánáhitat segítője volt, s a nap nyolc kánoni órájában elmondható különböző imádságokat tartalmazta. Ötvenhat lapját negyven miniatura díszíti, melyekből tíz egész oldalas Mária életének legfontosabb jeleneteit ábrázolja. Az egyéni megrendelésre készült kódex gazdag kivitele reprezentatív értékkel bír.

A túlnyomórészt európai uniós forrásokból megvalósult felújításról, a palotában látható díszes termekről, az összes kiállításról és a legjelentősebb műalkotásokról, valamint a város és a környék egyéb látnivalóiról igényes kiadvány segíti a tájékozódást.

IGAZ RITA
művészettörténész

Jegyzetek

1. A palota építéstörténetéről bővebben: Voit Pál: Eger műemlékei. Érseki palota. In: *Heves megye műemlékei II.* Szerk. Dercsényi Dezső – Voit Pál. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972, 492–513. (a továbbiakban: Voit 1972); Bozóki Lajos – Kovács Klára: Az Egri Érseki Palota építéstörténete a kutatások tükrében. In: *Egri Érseki Palota Látogatóközpont. Történet – kiállításvezető – érdekességek.* Szerk. Virág Zsolt. Várkastély Kiadó, Eger, 2015, 41–55. (a továbbiakban: Kiállításvezető 2015).
2. N. Kis Tímea: A palota ún. „madaras terme”. Kiállításvezető 2015, 61–65.
3. Voit 1972, 511–513.; N. Kis Tímea: Az Érseki Palota magánkapolnája. Kiállításvezető 2015, 57–59.
4. Voit 1972, 515–517.; Igaz Rita – Semsey Balázs: Az Egri Érseki Palota főpapi enteriőrjei. Kiállításvezető 2015, 99–109.
5. Lipp Mónika: Az egyházművészeti kiállítás kiemelt műtárgyai. Kiállításvezető 2015, 73–75.
6. Voit 1972, 513–514.
7. Cartouche: gazdag díszű keretező ornamentika, melynek középrésze felirat, címer, embléma, ábrázolás elhelyezésére szolgál.
8. N. Kis Tímea: Az egyházművészeti kiállítás kiemelt műtárgyai. Kiállításvezető 2015, 79–81.

Búcsú Polgár Csaba (1942–2016) textilművésztől

■ *Látjátuk feleim szüimtükkkel...* – kezdhethném, ahogy majd' ezer évvel ezelőtt hangzott – hasonló keservben, de itt és most személyesebben: ezúttal a magunk keserve szerint:

egyszerre belém hasított a szörnyű telefonhír: Polgár Csaba agyhalottként vegetál az egyik kórházban!

a december eleji péntek estét együtt töltöttük a törzshelyként számba vett Vidocq nevű kiskocsmában, Óbudán; Csaba hozta Csík Pistát, a festőt, a fotográfus Markovics Feri csatlakozott, Szepesi Attila költő barátunk pedig éppen csak lelépett a szomszédból; békésen csevegtünk, emlékeket cserélgettünk, anekdotáztunk, olykor élesen vitáztunk: Csaba és Attila lelkesen fújták a közös politikai lemezt, magam árnyalni próbáltam, Feri tétován támogatott, Pista inkább hallgatott; élveztük a helyzetet: barátok között a vita legyen természetes, a Vidocqban közben

lehet jól enni, jól inni, ahogy tettük; ám az, amit rá kedden (15-én) Csaba „elkövetett”, megbocsáthatatlan; megrendítő dohogással kommentálta szegény árván maradt felesége: abban állapotunk meg, én halok meg előbb...

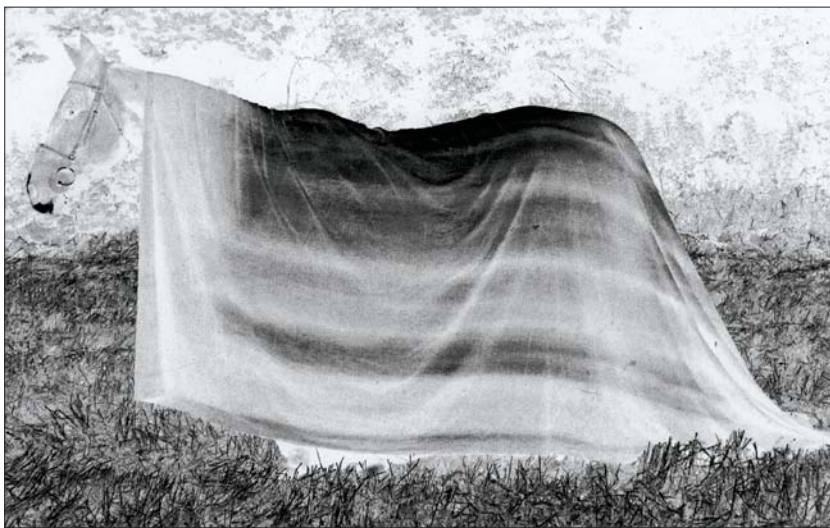
Csaba gimnáziumi társam volt a Széchenyiben (két évvel alattam), évtizedek múlva ő hívott át a főiskola textil tanszékére, saját tanszékére, amikor röpké időre elhagytam az Iparművészetit; egymást mindenben kiegészítő, támogató kollégák voltunk (a felejtethetetlen Attalai Gáborral egyetemben), tisztelhettem a tanítványaiért (a kollégáiért nemkülönben) mindig felelős professzort, élvezhettem a fantasztikus ötletembert, aki a Cicelle Aranyháromszög Kulturális Napok ki-eszelője, programadója volt, és aki állandó offenzívában küzdött a Békássy-hagyaték megújításáért, hajthatatlanul az angol kapcsolat életre leheléséért; rendít-

Polgár Csaba:
Katyni-i lepel (részlet) /
Csaba Polgár:
Katyni. Shroud (detail)
[2011–2012]

*pamutvászon,
fénynyomat, festett,
katonai gomb / cotton,
light print, dyed,
military button*

Fotó: Mű-archívum

Polgár Csaba:
Békássy-lepel /
Csaba Polgár:
Békássy-shroud

[2011] *pamutvászon,*
festett / cotton, dyed
[350x500 cm]

hetetlenül aktív volt rogyadozó térddel, kampósbottal (azzal jött a vaskvári strandra; váltig ugrattam: kampósbottal úszol?), elnéztem – hol gorombábban, hol szelídebben –, hogy nehézkesen (ám kedéllyel!) tarokkodik, és most elbukta ezt a pagát ultit...

ócska közhelyek jutnak eszembe (levert, megszorított, megbénított a borzasztó hír), mégis inkább valami fölháborodás borong bennem a sors gyalázatos igazságtalansága ellen, na meg minduntalan tárgyakba ütközöm, amelyek vele tartanak kapcsolatot; utoljára egy Tömörkény István-verseskötetet kaptam tőle (szokása volt régi könyvet ajándékozni), kifaggatott, tudom-e, kiről van szó, szorgosan elbeszéltem találkozásaimat Tömörkény Istvánnal (a kocsmában később Szepesi Attila kiegészítette a már-már mitikus történeteket, amik az idős költő emlékéhez tapadtak); Csaba pedig ült velem szemben szennyei asztalnál, mindig ugyanazon a széken, a terítőn az ő tányérlátványai kéklettek, újabb és újabb találkozások szükségességét prédikálta – ilyen-olyan hasznosnak vélt kapcsolatok érdekében; én skeptikusabb voltam/vagyok, bizony néha nemcsak elhárítottam, ki is nevettem;

milyen jó volna újra a szemébe nevetnem – vagyis: itt volt, köztünk volt, velünk élt, részt vállaltunk, részt vettünk belőle szintúgy; azt viszont mindig tudtam, leírtam, elmondtam

többször, sokkal jelentősebb művész, mint ahogyan a kánon mutatja, de hát mit ér ez a kánon? egyáltalán, mit érnek a kánonok? mit számít a valós érték a brancsok gátlástalan önajnázásában, manipulációjában? tudom, persze, tudom a választ, ám szégyellem azok helyett is, akik egyáltalán lehetővé teszik, mi több, forszírozzák ezt az értékhamisítást, mert a hitványságra, erkölcstelenségre nem mentség a haszonelv, még csak nem is magyarázat! Csaba megengedőbb, elnézőbb volt másokkal, önmagával viszont szigorúbb –

ezt is elvitte abba az ismeretlen sötétségbe (ha igazán az!), amibe magatehetetlen belehullt –

eltökéltem, nem megyek be a kórházba, mivel őt már *nem lehet* meglátogatni!

(Kálmán fiam sem fogja többé frivol kedvességgel „picimnek” szólítani)

megállapodtunk, ott leszünk az új MTK-stadion avatásán; évtizedeken át szurkoltunk együtt a csapatnak, olykor a lelátóról is; beváltatlan terv marad – mindörökre;

a képeit nézem falaimon, hagyatékát: élembe hozták nyughatatlan alkotó szellemét, fogékonyságát az eredetire, amit olyan sokan becsültünk, nagyra tartottunk, akik ismerhettük, egyelőre még – persze – árnyékként fölmagaslik alakja, kedves társasági személyisége, melegít odaadó barátsága, ám a fosztogató idő mindezt kikezdi majd, munkái azonban fönnmaradnak, rendre szembetalálkozhatunk velük: voltaképpen a gazdag, mindig meglepetésekkel, újdonsággal szolgáló Polgár Csabával...

különben *isá por és homou vogymuk* –

tudom, önös módon kisajátítottam: az én Csabámat, az én gyászomat igyekeztem eldadozni – ugyan tehettem-e mást? talán találhattak benne valamennyi közöset ennek ellenére is; velem érző feleim, társaim a gyászban, legalább annyit, hogy együtt rebeghessük a távozó után:

Isten veled, drága barátunk!

FÁBIÁN LÁSZLÓ
író, műfordító

Elhangzott Polgár Csaba végső nyugalomra helyezésekor
a szennyei (Cicelle) temetőben, 2016. február 25-én.
Polgár Csaba életművéről 2015/3. számunkban közzétett írást
a szerző tollából.

Szakmai és személyes emlékezés Varga Győző (1929–2015) grafikusra

■ Hogy elmennek nagyjaink, az sem megbocsátható a sorsnak, de sajnos szükségszerű. Hogy *kevés* szó esik elmenetelükről, az már nem megbocsátható. Ezért is fontos feladatunk, hogy jelezzük: életének 87. évében, a közelmúltban elhunyt Varga Győző grafikusból. Tudjuk, hogy a második világháború után a képzőművészet minden ágában kirobbanó fejlődés indult, majd akadt el az ötvenes években, s lassan tért magához minden – mondjuk – a hatvanas években, s jöttek a „gúzsba kötve táncolni” évtizedei. A „robbanás” szó nagyon is pontos kifejezés a háború utáni magyar grafika fejlődésére: mind a képgrafikában, mind az – akkori nevén – alkalmazott grafikában pontosan érzékelhető volt. Tudjuk, hogy az alkalmazott grafikai képzés a negyvenes évek végén a Magyar Iparművészeti Főiskoláról átkerült a Magyar Képzőművészeti Főiskolára, s a Konecsni-„istálló” már innen ontotta tehetségeit Reich Károlytól Szilvási Nándorig, Balogh Istvántól Tőrek Ferencig, Gunda Antaltól Muray Róbertig, s „érkezett” Máté András, Darvas Árpád, Erneyi Sándor, Zelenák Crescencia, s képviselte a reklámgrafika progresszióját a hatvanas évek elejétől a Papp Gábor vezette Papp-csoport. Nos, ebbe a közegbe és generációba csöppent bele Varga Győző is, aki ugyan szintén az Iparművészeti Főiskoláról került át a Képzőművészeti Főiskolára, de miután 1947 és 1949 között Köpeczi Bócz István és Kádár György volt a mestere az „Iparon”, tehát alkalmazott grafikai képzésben vett részt, a „Képzőn” a sokszorosító grafika szak hallgatója lett, s itt is szerzett diplomát 1954-ben. Mindig szívesen emlékezett itteni mestereire, Koffán Károlyra, Tarjáni Simkovich Jenőre, természetesen Barcsay Jenőre és Rabinovszky Máriuszra. Ezek a nevek azért fontosak, mert valahol a mélyben nagyon is meghatározták Varga Győző további szakmai útját. Koffán és Simkovich nyomán mindig is fontos volt számára a vonalakból építkező, tudatos komponáltságú, többféle sokszorosító grafikai technikából létrejövő mű, Barcsay nyomán fontos volt a figurális

megfogalmazás egzaktsága, bonyolult beállításokban is bravúros megrajzolása, Rabinovszky Máriusz művészettörténeti előadásai nyomán (akiért szintén rajongott) az alapos műveltség megszerzése. A kor alkalmazott grafikusainak mindegyikére természetesen

Repró: Gál Csaba / Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest

Varga Győző:
Illusztráció Csokonai
Vitéz Mihály Az este
című verséhez /
Győző Varga:
Illustration to the
poem The Evening by
Mihály Csokonai Vitéz
 [1958] *papír, tempera*
(Petőfi Irodalmi
Múzeum, Budapest) /
paper, tempera (Petőfi
Literary Museum,
Budapest)

←
Varga Győző:
Illusztráció Garay János
Háry Jánosához /
Győző Varga:
Illustration to
the poem The Veteran
(János Háry)
by János Garay
 [1988] *karton, vegyes*
technika (Petőfi
Irodalmi Múzeum,
Budapest) / paper-
board miscellaneous
techniques (Petőfi
Literary Museum,
Budapest)

Repró: Gál Gabi / Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest

jellemző volt a rajzolás, a rajzi komponáltság alapvető fontosságának tudása, Varga Győző ehhez egész pályáján végigívelően ragaszkodott, annál is inkább, mivel szintén egész életművén végigvonulón *mindkét identitását őrizte*. Vagyis igényes tervezőgrafikussá vált, s ugyanakkor sajátos illusztratív felfogásával, képgrafikai munkássága is jelentős. Az egyedi eljárások közül alkalmazta a ceruzát, tintába mártott tollal és ecsettel készített műveket, születtek lavírozott munkái, valamint fametszetek, könyvnyomatok, rézkarcok. Tervezőgrafikai munkásságában kiemelkedő a *Bartók- és Kodály-művek hanglémez-összkiadásának* – a mintegy 350 darabból (!) álló kollekciónak – borítótervezése, mintegy kétszáz színházi és filmplakátjának rendkívüli jelentősége, melyek közül csak felvillantásként hadd említsük meg a legendás *Macskák*, az *Antonio Gades Budapesten* vagy az *Orfeum* plakátját. A Hökös Színház (a Karinthy Színház elődje) *Mágnás Miska* plakátjának eredeti rajzisége, betűinek élelensége, tipográfiai izgalma arról is tájékoztat, hogy a darab díszlettervezője nem más, mint Varga Győző. Ugyanakkor hangsúlyosak sorozatokból álló képgrafikai munkái, melyek jellemzőek voltak alkotói habitusára. Gondoljunk akár *A kékszakállú herceg vára* kapcsán készült tizenegy grafikai lapjára, de ide sorolhatóak a hasonló műegyütteseket jelentő, *A csodálatos mandarinhoz*, a *Háry János*hoz vagy a *Csongor és Tündéhez* készített sorozatai. Ezek kapcsán érzékeljük Varga Győző kivételes affinitását a *kultúra és a művészet* iránt. Nem foglalkozott politikai vagy kereskedelmi plakátok tervezésével, de például annál jelentősebbek könyv-illusztrációi, melyek összekapcsolódtak borító- és kötéstervezéssel Petronius verseitől Mikszáth Kálmán-regényekig. Munkásságában jelentős súlya van *utazási élményei* feldolgozásainak is. Varga Győző már fiatal korától kezdve, minden áldozatot meghozva járta a világot, annak szinte minden földrészét: felkeresve azok jeles kulturális emlékeit, bejárva azok képtárait, galériáit. Hihetetlen gazdagsággal volt rá ihlető hatással Itália (kb. száz rajz ismeretes tőle), de ugyanígy a görög szigetek, Velence, nem is beszélve Párizsról. Rajzokat, litográfiákat és rézkarcokat készített élményeiből, benyomásaiból. Sok vonalból építkező atmoszferikus rajzai minden esetben a *genius loci* köz-

Repró: Gál Csaba / Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest

Varga Győző: Illusztráció Csokonai Vitéz Mihály *Az este* című verséhez / Győző Varga: Illustration to the poem *The Evening* by Mihály Csokonai Vitéz

é. n., papír; tempera (Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest) / n. d., paper; tempera (Petőfi Literary Museum, Budapest)

vetlen hatásait tükrözik. Műveltségét jelzi, hogy angolul, németül és franciául is beszélt, így a világban mindenütt otthonosan érezhette magát. Így is volt. Teljes életet élt, amiből kiemelkedett a színház és a komolyzene iránti érdeklődése. Színházi affinitására utal, hogy a 2005-ben kiadott, általa szerkesztett és írt *Önéletrajz – Autobiográfika* című kötetének első oldalán ez olvasható: „színház már volt, és én ott voltam”. A hetvenes, nyolcvanas években mindennapi látványa volt Budapest koncerttermeinek, Operájának egy elegáns úr, aki feszes, egyenes tartásával inkább diplomatának nézett ki, mint művésznek. Hogy ez az úr Varga Győző volt, azt onnan is tudjuk, hogy rajzmappája is mindig vele volt, s folyamatosan készített vázlatokat, krokikát, skicceket. Miközben saját szakmájában, a tervezőgrafikában – noha becsülték tevékenységének igényességét – kissé különcnek számított, s végső soron ez volt a „pozíciója” a képgrafikában is, addig a zenei életben intenzív, mély, baráti, szakmai kapcsolatokat ápolt jeles személyiségekkel. Büszke lehetett például arra, hogy Kodály Zoltánnal

→
**Varga Győző:
Illusztráció Tóth Árpád
Körúti hajnal című
verséhez / Győző Varga:
Illustration
to the poem *Avenue
Dawn* by Árpád Tóth
*é. n., papír; tus,
akvarell (Petőfi
Irodalmi Múzeum,
Budapest) / n. d.,
paper; India ink,
watercolour (Petőfi
Literary Museum,
Budapest)***

nemcsak egy medencében úszhatott a Lukács uszodában, de a nagy zeneszerző bizalmába is fogadta – akiről talán legjobb krétarajzait készíthette, s melyeket Kodály szívesen is dedikált... Így az sem véletlen, hogy saját szakmájának szervezetein túl a Magyar Kodály Társaságnak alapító tagja is lehetett, de tagja volt a Liszt Ferenc Társaságnak is.

Varga Győző még nyolcvanadik évének betöltése után is aktív életet élt. Kiállításokat kérelmezett, tervezett (inkább kevesebb sikerrel), de az sokunk számára öröm volt, hogy Petőfi *A helység kalapácsa* című hőskölteményéhez – Petőfi nevezi így – készült, életörömről tanúskodó, felszabadult rajzait 2010-ben bemutathatta a Petőfi Irodalmi Múzeumban, s hogy ugyanebben az évben kiállítást rendezhetett Párizsban. Több mint nyolcvan egyéni tárlatot rendezett itthon és külföldön, s szinte megszámlálhatatlan csoportos kiállítás résztvevője volt, szintén itthon, és nyugodtan fogalmazhatunk így: szerte a világban. Még nyolcvanon túl is szorgalmasan mászta meg a Trombitás utcai műterméhez vezető rengeteg lépcsőt. S bár már pályája elején, 1965-ben világraszóló szakmai kitüntetésben részesült Edinburghban, ahová műveit titokban juttatta ki, s kapta meg a Nemzetközi Grafikai Fesztivál első díját, s később több nívódíjat nyert el, és szinte egyedülálló, hogy hatszor kapta meg a Szép Magyar Könyv verseny díját 1960 és 1965 között, végül is itthon nem részesült jelentős művészeti díjban. Ezt fájalta, bár örömmel töltötte el a Magyar Köztársasági Érdemrend kitüntetés, melyben 1994-ben részesítették.

Aztán Varga Győző eltűnt sokunk szeme elől. Beszéltünk is róla sokat, akik próbáltuk őt hívni telefonján, de otthon nem vette fel. Intézetben hunyt el az elmúlt év novemberében, s ez év januárjában vehettünk tőle végső búcsút. Legyen ez az írás emlékezés, s jelzése annak, hogy életműve egyike a 20. századi magyar grafikai kultúra legjobb teljesítményeinek.

FELEDY BALÁZS
művészeti író

A Petőfi Irodalmi Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményében
található művek reprodukcióját a múzeum bocsátotta
rendelkezésünkre.

Ernyey Gyula: Bozzay Dezső (1912–1974) és pályatársai

Ipari művészet és modernizáció Magyarországon

■ Ernyey Gyula könyve modern ipari tárgykultúránk kialakulásáról szól. Középpontjában Bozzay Dezsőnek, a magyar formatervezés első mesterének életműve áll.

A könyv elején, még a belső címlappal szemközti oldalon három fotót látunk: Bozzay Dezsőét, Kaesz Gyuláét és Juhász Lászlóét. A 6. oldalon, a tartalomjegyzék hátoldalán, szintén három fotó áll: a *Magyar Iparművészet* folyóirat egy korai címlapja, a Magyar Műhely-Szövetség *Falusi néplakás* kiállítási katalógusának címlapja, s harmadikként az *Ipari Művészet*, az Iparművészeti Tanács tájékoztató kiadványának címlapja.

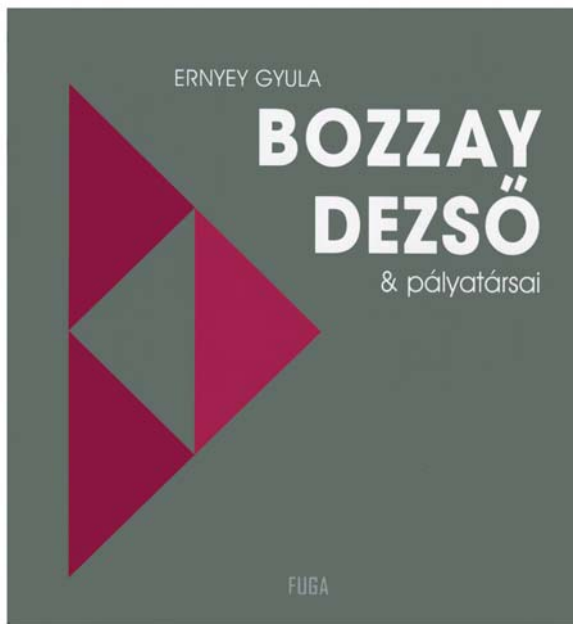
A képek előrevetítik a könyv tartalmát. Bozzay Dezsőnek, a gyári termékek formatervezőjének pályaképe mellett felvonulnak harcostársai, segítői is. Elsősorban Kaesz Gyula, aki tanára volt, de mellette ott van iskolatársa és munkatársa, Juhász László, akinek sorsa egy intézmény, az Iparművészeti Tanács 1954-es megszületésével és a hetvenes években való méltatlan kimúlásával fonódik össze. Kíséretükben felsejlik az egész 20. század ipar- és iparművészet-története: a tanárok között Györgyi Dénes és Szablya-Frischauf Ferenc, és iskolatársai, kortársai között Flach János, Gábrriel Frigyes, Mánczos József és mások, intézmények, iskolák és a többi.

A *Magyar Iparművészet* folyóirat a 19–20. század fordulóján leghűbb krónikása volt a hazai művészi ipar, illetve iparművészet eseményeinek. Ekkor a lap az Iparművészeti Társulat gondozásában jelent meg, és folyamatos sikerekről számolhatott be mind a hazai, mind a nemzetközi kiállításokon. Az Iparművészeti Múzeum, melynek vezetője ekkor Radisics Jenő volt, kiállításával, vásárlásaival ugyancsak folyamatos elismerésnek örvendhetett.

A kor, a gépi termelés feltartóztathatatlan terjedésének kora, újfajta gondolkodásra sarkallt. A minden-

napi élet tárgyai – a közlekedési eszközöktől a kávéscsészéig, a bútortattól a csomagolásig – új kontösbe öltöztek, újfajta megformálást igényeltek.

Kicsit megtévesztő a könyv második fejezetének címe: 1920–1944 – *A Magyar Műhely-Szövetség és kora*. Ezt a fejezetet a szerző két szakaszra bontja: *Ipari kultúránk Trianon után* és *Világválság után – újabb világháború előtt*, csupán ez utóbbi a szövetség létrejöttének időszaka. Két, akadályokkal, konfliktusokkal teli nehéz korszak a magyar iparművészet, a tárgyformálás történetében. Ernyey Gyula sorra felvázolja a gyártmánykultúra megújítására irányuló törekvéseket, amelyek szinte mind kudarcot vallottak, de mégis ekkor történt a modern ipari művészet megalapozása Magyarországon. A kudarcok okai sokfélék és sokrétűek. A szerző hivatkozik a népesség- és területveszt-

teség mellett a nyersanyag-lelőhelyek elvesztésére. Mindhárom fékezte a gyáripar fejlődését. Ekkor előtérbe kerültek a „tisztá forrásból merítő” népi, nemzeti törekvések és velük együtt a kézműves-iparművészet.

Az első ipari eredmények elsősorban a járműgyártás háború előtti gyáraiban születtek: a Ganz és a MÁVAG műhelyeiben.

A húszas évek derekán azonban újra megindult egyfajta pezsgés a tervezőszakmában, a gyártásban és az igényekben egyaránt. Határkő volt a budapesti Corvin Áruház építése, amely a mai áruházkomplexumok elődjeként először üzemeltetett mozgólépcsőt, elindult az úgynevezett Pántlika Szalon, ahol Tüdös Klára jelmez- és ruhatervező kezdeményezésére félkész árukból készítettek rövid időn belül minőségi ruhákat, az első emeleten képzőművészeti kiállításokat is rendeztek, valamint menetjegy- és gyorsfotó-iroda is működött.

A tárgyaloktás fellendülésének újabb momentumaként 1928-ban már az *Őszi Lakberendezési Vásár* volt hivatta a lakáskultúrával kapcsolatos cikkek népszerűsítésére.

A szerző beszámol a CIAM, illetve a CIRPAC hazai tevékenységéről, a *Tér és Forma* progresszív építészeti lap indításáról, de a kezdődő autókarosszéria-gyártásról is.

Sorra létesültek magániskolák: a Bortnyik Sándor vezette Műhely, az Orbán Dezső által alapított Atelier, de a korszerűtlennek tartott Országos Iparművészeti Iskolában is megjelentek új kezdeményezések, elsősorban Kaesz Gyula, Szablya-Frischauf Ferenc és Györgyi Dénes munkája nyomán.

A húszas évek végén kibontakozó gazdasági világválság ismét derékba törte az újtó törekvéseket.

1932-ben, a világválság enyhülésének idején jött létre a Magyar Műhely-Szövetség, mely a Deutscher Werkbund megkésétt utódként a tervezés, az ipar és a kereskedelem összefogását szorgalmazta. Alapítói között ott találjuk Kozma Lajost, Fränkel Györgyöt, Molnár Farkast, Lesznai Annát, Kner Albertet, és a kortárs iparművész-nemzedék színe-javát, a gyártók közül többek között a Heisler bútorgyárat, a Thonet Mundus Rt.-t, vagy a Herendi Porcelángyárat.

Fotó: Csipes Antal / MLI-archívum

Eközben a járműgyártás újra magára talált, és a Ganz-gyárban gyártott új motorkocsik jelentős nemzetközi sikereket hoztak.

Ekkoriban indult óriási fejlődésnek a híradástechnika. Ezeknek a termékeknek – mint a lakáskultúra imár nélkülözhetetlen elemeinek – a megformálása már tervezők munkáját igényelte. Ennek köszönhetően lett a Philips nemzetközi nagyvállalat magyarországi leányvállalatának munkatársa a fiatal Bozzay Dezső.

A közlekedés és a híradástechnika mellett természetesen megmaradt, sőt növekedett az igény a kerámia- és porcelánipar sorozatban gyártott termékeire. A Herendi, a Zsolnay- vagy a Drasche-gyár újabb lehetőséget kínált fel az ipari tervezésre. Megjelent a sorozatgyártás a bútorgyártásban is. A hajlítottbútor-gyárak mellett a Lingel-gyárban gyártottak sorozatban korpusz-bútorokat Flach János tervei nyomán.

A harmincas évek végétől azonban, az új világháború árnyékában sorra elhaltak a haladó kezdeményezések.

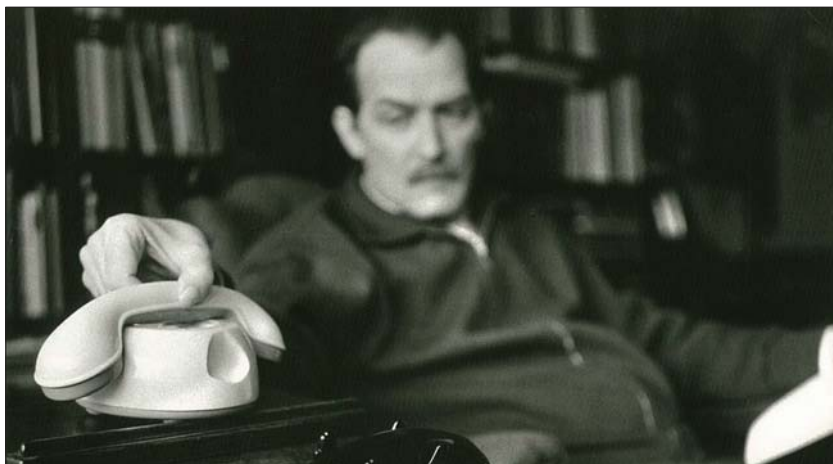
Ebben a történelmi kataklizmától terhelt időszakban zajlottak Bozzay Dezső pályakezdő évei.

Vele összefonódva képet kapunk a korszak intézményrendszeréről, törekvéseiről, a nehéz körülmények között is megújulni akaró kezdeményezésekről, melyekben a könyv 2. oldalán levő fotókon szereplő három alkotó – Bozzay, Kaesz, Juhász – mindig szerepet vállalt.

A háború után, az újjáépítés éveit követően létrejött az Iparművészeti Tanács, melynek tevékenységével a szerző mélyrehatóan foglalkozik. Ez annál is indo-

koltabb, mivel Bozzay Dezső tervezőként és szervezőként is részt vállalt annak munkájában. Ez az 1955 és 1975 közötti időszak a kötet legterjedelmesebb fejezete. Ernyey Gyula részletesen bemutatja a Tanács előremutató céljait, s az akadályokat, amelyek gátolták azok megvalósítását. Az ő szavaival foglaljuk össze az intézmény jelentőségét: „[...] nélküle nehéz lenne elszámolni közelmúltunk ipari és életmódbeli változásaival, hiányában mindenképpen másképpen fejlődött volna modernizációnk arculata. Irányításával, úgy is mondhatnánk, hogy védőernyője alatt a hazai modernizáció tárgyi minőségén egyre növekvő számú tervező dolgozott, akik között példát teremtő, maradandó értékű munkát végzett Bozzay Dezső.” (171. o.)

A kötet utolsó fejezete a tragikus sorsú Bozzay Dezső klasszikus munkáit sorolja fel. A brüsszeli világkiállításon is nagy sikert arató, főműnek számító *Körtelefon* mellett munkák sora, vasúti étkezőkocsi, *Pacsi*

Fotó: Molnár Edit (a könyvből)

rádió, Orion tévékészülékek, mind tárgyi kultúránkat meghatározó alkotások.

1958 után, gerincműtétek sorát követően Bozzay Dezső kerekesszékre kényszerült. Tervezői tevékenységét azonban nem hagyta abba. Fiatal tervezők – Fekete György, Karmazsin László, Lelkes Péter és mások – segítették munkájában, s így született meg a rádió- és tévédobozok, valamint utcai világítási berendezések sora. De születtek nagyobb léptékű tervek is, melyek között szerepel az *Új, kereszteződés nélküli autópálya terve Budapesten keresztül*, vagy a családja birtokában, kéziratban lévő *Nemzeti emlékpark terve*.

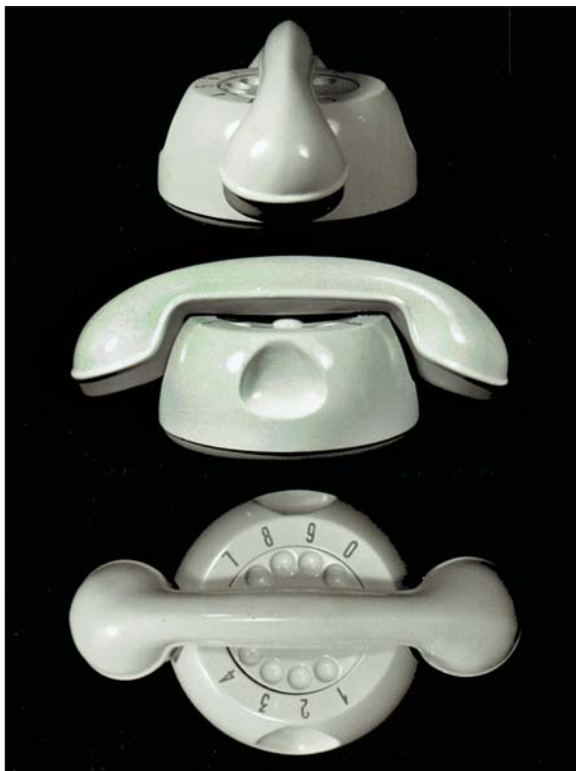
1974-ben azonban beteg teste végleg kimerült. Temetésén Fekete György belsőépítész lírai hangulatú beszéddel búcsúzott tőle: „Csak egymásért érdemes élni – ballottam Tőled valamikor. [...] s a munkáért; a MUNKÁÉRT, egyetlen közvetítőért szellem és anyag között.” (224. o.)

A könyv mindenki számára sok újdonságot rejteget, különösen azok számára, akik meg akarják ismerni a 20. századi Magyarország tárgyformálási törekvéseit. Azoknak az alkotóknak munkáját, akik töretlen hittel küzdöttek az emberi környezet, s ezzel együtt a világ megújításáért.

KISS ÉVA
művészettörténész

(FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2016, 244 p.)

Bozzay Dezső az általa tervezett Körtelefonnal, 1960 körül / Dezső Bozzay with his round phone, c. 1960

Fotó: a könyvből

←
**Bozzay Dezső:
Körtelefon
(három nézet) /
Dezső Bozzay:
Round phone
(three views)**

Hírek

■ **Somogyi József – 100** címmel látogatható tárlat 2016. április 21. és június 26. között a Pesti Vigadóban. (Budapest V. ker., Vigadó tér 2.) Somogyi József szobrászművész a budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnázium, majd a Magyar Képzőművészeti Főiskola tanára, később rektora volt. Születésének 100. évfordulója alkalmából köztéri szobrászatának dokumentációját, kisplasztikáinak, érmeinek, rajzainak gyűjteményét, valamint az egykori tanítványainak munkáiból összeállított válogatást mutatnak be a kiállításon.

■ **„Nagyító alatt a pénz”** – Érem- és kincsleletek Baranya megyében címmel 2016. március 16. és május 31. között tárják a látogatók elé az elmúlt évtizedekben a régészeti kutatások során előkerült számos értékes éremleletet a Janus Pannonius Múzeum – Múzeum Galériában. (Pécs, Káptalan u. 24.)

■ **Színekre hangolva** címmel reprezentatív kiállítás nyílt 2016. március 31-én az Iparművészeti Múzeumban. (Budapest IX. ker., Üllői út 33–37.) A tárlat három termében színek szerint rendezve – zöld, kék, vörös – mutatják be a múzeum gazdag és sokszínű gyűjteményéből összeállított válogatást, amelyben egyaránt akadnak jól ismert, és

eddig soha be nem mutatott darabok. A szín mint formai kritérium alapján került egymás mellé régi és modern, szakrális és profán, ünnepi és hétköznapi tárgy. Így az iparművészet valamennyi műfaját átfogva sajátos metszetét adják a múzeum gyűjteményének. A képen Melcher Mihály *Zöld disznó* című üveglasztikája. A kiállítás szeptember 4-ig tekinthető meg.

■ **Dekor 60/II és Dekor 60/III** címmel egymást követő kiállításon mutatja be a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (Budapest III. ker., Korona tér 1.) a hazai kirakatrendező- és dekoratőrképző iskolában folytatott szakmai és művészeti képzést. Az első tárlat az 1975 és 1995 közötti időszak munkáját örökíti meg a tablón (2016. március 12-től április 10-ig), a második pedig az 1995-től 2015-ig tartó időszakot, a jogutód Jaschik Álmos Művészeti Szakközépiskola Dekoratőr Szakosztálya tevékenységét mutatja be. (2016. április 15-től május 15-ig.)

■ **Mentés másként.** – A Van Esély Alapítvány és a Zöld Pók Alapítvány tíz hajléktalan emberen próbált segíteni a Restart program keretében eszközökkel, képzéssel, gyűjtéssel. Öt fotós: Bihari Ágnes, Flohr Zsuzsi, Halász László, Kaszics Bálint és Kecskeméti Dávid két éven keresztül kísérte fotósfilmes figyelemmel a tíz hajléktalan sorsának alakulását. Munkájuk eredményét 2016. március 23. és április 6. között láthatta a közönség a Transz Art Caféban. (Budapest XI. ker., Bukarest és Ulászló u. sarok.) A kiállítás anyagát a jövőben több helyen is bemutatják.

■ **Gyűjtögetők tárlata.** – Akkumulátor címmel 22 művész csoportos kiállítása látható 2016. április 15. és május 15. között a Budapest Galériában. (Budapest III. ker., Lajos u.

158.) A tárlat a művészet különböző területein alkotók közül olyanokat mutat be, akiknek a munkájában szerepet kap a gyűjtési tevékenységükre való utalás. Tárgyak, motívumok, emlékek, gondolatok halmozását teszik alkotásuk témájává, így a gyűjtés-gyűjtögetés művészi attitűdjét vehetjük szemügyre a tárlaton. A képen: Esterházy Marcell *The Circle is Not Round* (A kör nem gömbölyű) 2012-ben készült 140 x 140 centiméteres giclée-printje.

■ **Levél a tengerről** címmel Katona Szabó Erzsébet textilművész munkáiból rendez kiállítást 2016. április 14. és május 29. között a ráckevei Árpád Múzeum Keve Galériája. (Kossuth Lajos u. 49.)

■ **A gyűjtő könyve.** – Kótai József ötvösművész *Keleti szőnyegek* című reprezentatív kötetét kiállítással egybekötve mutatták be 2016. április 1-jén a Biksady Galéria és Aukciósházban. (Budapest V. ker., Falk Miksa u. 24–26.) Ötven év szenvedélyes és tudományos érdeklődéssel végzett kutatómunkájának eredményeként 156 műtárgy gyűlt egybe, melyek fotóiból a Co-Libri kiadó és grafikai stúdió gondos munkával

Állami kitüntetések 2016. március 15. alkalmából

AZ IPARMŰVÉSZET ÉS KÉPZŐMŰVÉSZET TERÜLETÉN ALKOTÓ DÍJAZOTTAK

KOSSUTH-DÍJ

Farkas Ádám szobrászművész
Nagy Ervin építész
Zelenák Crescencia tervezőgrafikus

SZÉCHENYI-DÍJ

Szakolczay Lajos irodalom- és művészetkritikus
A MAGYAR ÉRDEMREND KÖZÉPKERESZTJE
(POLGÁRI TAGOZAT)

Kassai Lajos lovasíjász, íjkészítő

A MAGYAR ÉRDEMREND
TISZTIKERESZTJE (POLGÁRI TAGOZAT)

Dr. Fodor István régész-muzeológus

A MAGYAR ÉRDEMREND LOVAGKERESZTJE
(POLGÁRI TAGOZAT)

Fusz György keramikumművész
Rományi László iparművész, belsőépítész

MAGYAR ARANY ÉRDEMKERESZT
(POLGÁRI TAGOZAT)

Bubály József festő- és grafikusművész
Burai István festő- és grafikusművész
Gál Tibor Mátyás grafikusművész

MAGYAR BRONZ ÉRDEMKERESZT
(POLGÁRI TAGOZAT)

Hidvéginé Chlumetzky Ildikó
fazekas, népi iparművész

Smidt Róbert faragó, szobrászművész

MAGYARORSZÁG KIVÁLÓ MŰVÉSZE

Benkő Imre fotóművész

Szegő György látvány- és díszlettervező, építész

MAGYARORSZÁG ÉRDEMES MŰVÉSZE

Gombár Judit díszlet- és jelmeztervező
Kótai József ötvösművész

Pázmándi Antal

szobrász- és keramikumművész
Somogyi Pál belsőépítész

BALOGH RUDOLF-DÍJ

Horváth Mária Judit fotóművész
Pataky Zolt fotóművész

FERENCZY NOÉMI-DÍJ

Haber Szilvia Adél ipari formatervező

Marcell Tamás tervezőgrafikus

Püspök Balázs formatervező

Schuster István Gusztáv

ékszertervező ötvösművész

Szigeti Szilvia textiltervező

MUNKÁCSY MIHÁLY-DÍJ

Asztalos Zolt képzőművész

Haász Agnes grafikusművész

Kelemen Zénó szobrászművész

Nagy Gábor Mihály NAGÁMI szobrászművész

Ötvös Zoltán festőművész

Szabó Ábel festőművész

Tóth Csaba festőművész

NÉMETH LAJOS-DÍJ

Jurecskó László művészettörténész

TÁNCICS MIHÁLY-DÍJ

P. Szabó Ernő művészettörténész

YBL MIKLÓS-DÍJ

Hönich Henrik (1941–2016) építész

Lantay Attila építész

Viszlai József építész

A Magyar Iparművészet szerkesztősége
ezúton köszönti tisztelettel a kitüntetett alkotókat.

művész kapta, a zsűri erkölcsi díját pedig Széles Judit textilművész, Olescher Tamás festőművész, Tápai Nóra textilművész és Varga József Zsolt festőművész vehette át. Ifj. Gyergyádesz László, a Kecskeméti Katona József Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményének vezetője egyúttal kihirdette a 2018-ban rendezendő IX. biennálé témáját is, *Bosch nyomában* címmel.

■ **11. madeinhungary + 4. MeeD** (Meeting of European and Central Eastern European Designers) / Határtalan design. – Cseh, lengyel, szlovák és magyar bútortervezők, belsőépítészek, textil- és formatervezők alkotásait láthatják az érdeklődők 2016. április 10. és május 15. között az Új Budapest Galériában. (Bálna, Budapest IX. ker., Fővám tér 11–12.) A kiállításon külön egységként mutatják be a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen tavaly diplomázott formatervezők munkáit, valamint a textiltervezők és -kivitelezők *Texhibition* című közös projektjét. 2016. április 9-én a megnyitón adják át a Határtalan Design Díjakat is.

■ **Napkelet** – Távol-keleti inspirációk a magyar iparművészetben címmel rendez különleges élményt ígérő kiállítást 2016. április 13. és május 14. között a Palmetta Design és Textilművészeti Galéria (Budapest XI. ker., Bartók Béla út 30.) Gyulai Natália textilművész, Király Fanni ékszertervező művész, Tóth-Vásárhelyi Réka kokesibabakészítő művész és Tóth Zoltán ékszertervező művész munkáiból.

formált páratlanul szép albumot, mely a szerzőnek köszönhetően meglehetősen gazdag ismeretanyaggal rendelkezik.

■ **VIII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé.** „Isten, hazánkért térdelünk elődbe...” – Magyar és magyarországi szentek címmel 2016. március 22. és május 29. között látható kiállítás a Kecskeméti Katona József Múzeum kiállítóhelyén, a Cifrapalotában (Rákóczi u. 1.) Az idei biennáléra 222 művész jelentkezett alkotásával, közülük 122 szerepel a tárlaton és a katalógusban. A megnyitón adták át a pályázat díjait: a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának különdíját Kustár Gábor szobrászművész, Kecskemét Megyei Jogú Város díját Zelenák Katalin kárpit-

zsef Múzeum kiállítóhelyén, a Cifrapalotában (Rákóczi u. 1.) Az idei biennáléra 222 művész jelentkezett alkotásával, közülük 122 szerepel a tárlaton és a katalógusban. A megnyitón adták át a pályázat díjait: a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának különdíját Kustár Gábor szobrászművész, Kecskemét Megyei Jogú Város díját Zelenák Katalin kárpit-

Kérjük, adója 1 százalékaival támogassa a Magyar Iparművészet folyóiratot!

A kedvezményezett adószáma:

18012831-2-41

Nemzeti Művészeti és Kulturális
Kapcsolatok Alapítványa

